

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1904. Första Kammaren. N:o 47.

Onsdagen den 4 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades tre protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Fortsattes föredragningen af första särskilda utskottets utlåtande, n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 50 angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt lönereglering för de vid dem anställda lärare, äfvensom i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen.

Punkten 14.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att medgifva:

»att för ordinarie lärare vid de allmänna läroverken må bestämmas följande löneförmåner att gälla från och med år 1905: för *adjunkter*: fem lönegrader å 1) 2,000 kronor, 2) 2,350 kronor, 3) 2,700 kronor, 4) 3,050 kronor, 5) 3,400 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,000, 1,150, 1,300, 1,450 och 1,600 kronor;

för *lektorer*: fem lönegrader å 1) 2,600 kronor, 2) 2,950 kronor, 3) 3,300 kronor, 4) 3,650 kronor, 5) 4,000 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,400, 1,550, 1,700, 1,850 och 2,000 kronor;

för *rektor*: a) vid realskola två lönegrader å 1) 3,400 kronor, 2) 3,900 kronor, jämte tjänstgöringspenningar 1,600 kronor;

b) vid högre allmänt läroverk två lönegrader å 1) 4,000 kronor, 2) 4,500 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 2,000 kronor; hvarförutom rektor skall af vederbörande kommun åtnjuta fri bostad eller hyresersättning;

för *teckningslärare*: a) vid realskola tre lönegrader å 1) 700 kronor, 2) 800 kronor, 3) 900 kronor; b) vid högre allmänt läroverk fyra lönegrader å 1) 1,400 kronor, 2) 1,600 kronor, 3) 1,800 kronor, 4) 2,000 kronor;

för *gymnastiklärare*: a) vid realskola tre lönegrader å 1) 700 kronor, 2) 800 kronor, 3) 900 kronor; b) vid högre allmänt läroverk fyra lönegrader å 1) 1,400 kronor, 2) 1,600 kronor, 3) 1,800 kronor, 4) 2,000 kronor;

för *musiklärare*: a) vid realskolor tre lönegrader å 1) 550 kronor, 2) 650 kronor, 3) 750 kronor; b) vid högre allmänt läroverk fyra lönegrader å 1) 1,100 kronor, 2) 1,300 kronor, 3) 1,500 kronor, 4) 1,700 kronor;

att teckningslärare skall vara skyldig att för den fastställda lönen tjänstgöra vid realskola 8 timmar och vid högre allmänt läroverk 15 timmar i veckan, samt att musiklärare skall vara skyldig att för den fastställda lönen tjänstgöra vid realskola 6 timmar och vid högre allmänt läroverk 12 timmar i veckan, men att ytterligare tjänstgöring må kunna åläggas tecknings- och musiklärare mot en årlig ersättning för hvarje veckotimme af 80 kronor i första, 95 kronor i andra, 110 kronor i tredje och, vid högre allmänt läroverk, 125 kronor i fjärde lönegraden, dock under iakttagande däraf, att ersättning för extra tjänstgöring ej må utgå för högre antal veckotimmar än 24 till teckningslärare vid realskola, 17 till teckningslärare vid högre allmänt läroverk och 3 till musiklärare;

att gymnastiklärare, som fått sig ålagd en mera ansträngande eller omfattande tjänstgöring, må åtnjuta skäligt tilläggsarfvode till det belopp, som med hänsyn till omständigheterna i hvarje särskildt fall af Kungl. Maj:t bestämmes;

att öfningslärare skall vid tjänstledighet på grund af sjukdom äga uppbära tre fjärdedelar af de löneförmåner, som han skulle hafva uppburit, om han själf bestridt sin tjänst;

att tjänstgöringspenningar skola för alla lärare, rektorerna undantagna, beräknas utgå för läsår med 38 läsveckor; att de i i rektorernas aflöning ingående tjänstgöringspenningar skola beräknas utgå efter kalenderår, men till olika belopp för lästiden och för ferierna efter särskilda bestämmelser, som af Kungl. Maj:t fastställas; samt att tjänstgöringspenningar icke få af tjänstens innehafvare uppbäras under det han åtnjuter full tjänstledighet, utom i det fall att tjänstledigheten beviljas på grund af offentligt uppdrag, dock att, då rektor eller lektor, som är domkapitelsledamot, endast åtnjuter ledighet från domkapitelsgöromålen, afdrag å tjänstgöringspenningarna icke må ske;

att för adjunkt, lektor, teckningslärare, gymnastiklärare eller musiklärare uppflyttning från lägre till högre lönegrad må äga rum efter förloppet af fem kalenderår, därest han med nit och skicklighet tjänstgjort mera än fyra femtedelar af den under denna tid infallande tjänstgöringstiden, samt att rektor må vinna uppflyttning från första till andra lönegraden efter förloppet af tio kalenderår, därest han med nit och skicklighet tjänstgjort såsom rektor mera än fyra femtedelar af samma tid, med iakttagande härvid att rektor vid högre allmänt läroverk endast må räkna sig till godo den tid, han såsom rektor vid sådant läroverk tjänstgjort, att lektor må tillgodoräkna sig jämväl den tid efter 1904 års utgång, han efter vunnen lektorskompetens tjänstgjort såsom ordinarie adjunkt, samt att öfningslärare vid öfvergång till realskola må tillgodoäkna sig den tid, han tjänstgjort såsom ordinarie lärare vid lägre läroverk;

att lärare, som efter 1904 års utgång vinner befordran till ordinarie tjänst, må för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo den tid utöfver fem år, han efter afläggande af de för tjänsten föreskrifna kunskapsprof och genomgående af praktisk utbildningskurs, där sådan för behörighet till tjänsten är föreskrifven, med nit och skicklighet efter 1904 års utgång tjänstgjort såsom extra ordinarie lärare vid allmänt läroverk med enahanda tjänstgöringsskyldighet, som åligger motsvarande ordinarie lärare, med iakttagande härvid, att, då fråga är om lektor, honom må tillgodoräknas den tid, han efter vunnen lektorskompetens tjänstgjort såsom extra ordinarie lärare, oafsedt inom hvilket stadium af läroverket denna tjänstgöring ägt rum;

att genom bestämmelserna i nästföregående två moment ingen ändring göres i fråga om det antal lönetursår, som lärare på grund af nu gällande bestämmelser intjänat vid utgången af år 1904, dock att öfningslärare vid öfvergång till realskola må tillgodoräkna sig den tid före 1904 års utgång, han efter vunnen kompetens tjänstgjort såsom vikarierande lärare vid lägre läroverk, med undantag af de två första åren af hans så beskaffade verksamhet;

att nu gällande bestämmelser angående rätt för docenter vid universiteten, lärare vid enskilda läroverk, lektorer vid sjökrigsskolan, lärare vid högre lärarinneseminariet och lärare vid folkskoleseminarierna att, efter vunnen befordran vid de allmänna läroverken, räkna sig föregående tjänstgöring till godo för uppflyttning i högre lönegrad må ändras i öfverensstämmelse med nyss angifna grunder beträffande tjänstgöring såsom extra ordinarie lärare;

att för rättighet att tillgodonjuta den förbättrade aflöning, som enligt denna lönereglering kommer lärare till del, skall gälla såsom villkor, att den genom nådiga cirkulären den 20 mars 1858 och den 29 december 1860 stadgade skyldighet för vissa lärare att, i händelse de genom inträffande förändringar skulle finnas

umbärliga vid det läroverk, där de äro anställda, inträda i tjänstgöring vid annat läroverk skall åligga vid högre läroverk yngste lektorn och de två yngsta adjunkterna samt vid realskola de två yngsta adjunkterna, allt efter senaste fullmakts datum, dock att ordinarie lärare, som genom vederbörande myndighets beslut förflyttas till en icke högre aflönad plats vid annat läroverk, må vara berättigad att af statsverket erhålla skäligen flyttningshjälp till det belopp, Kungl. Maj:t för hvarje särskildt fall bestämmer;

att lärare, som varder utnämnd till tjänst, med hvilken rätt till särskilda förmåner är förenad, skall vara underkastad den minskning i aflöning från statsverket, som Kungl. Maj:t kan finna lämpligt besluta, till ett belopp icke öfverstigande det, hvartill de i lönen ingående särskilda förmåner efter skäligen uppskattning sig belöpa;

att för ordinarie ämneslärarinnor vid statens samskolor må bestämmas följande löneförmåner:

för *första lärarinna*: två lönegrader å 1) 1,400 kronor, 2) 1,900 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 600 kronor;

för *lärarinna*: två lönegrader å 1) 1,000 kronor, 2) 1,500 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 500 kronor;

att för nämnda lärarinnor må i fråga om lönetursberäkning och uppflyttning i högre lönegrad, tjänstgöringspenningars uppbärande samt skyldighet att vara underkastad förflyttning stadgas samma villkor som för adjunkter vid de allmänna läroverken;

att för *extra ordinarie ämneslärare och ämneslärarinnor* vid de allmänna läroverken må fastställas följande arfvoden att utgå från och med år 1905:

för extra ordinarie lärare, hvilken aflagt sådan akademisk examen, som medför rätt att söka lärarebefattning vid allmänt läroverk, samt genomgått profärskurs, ett årligt arfvode å 2,000 kronor;

för extra ordinarie lärare, som icke fullgjort de i nästföregående moment stadgade villkor, ett årligt arfvode af 1,800 kronor;

för extra ordinarie lärarinna, som aflagt godkänd afgangsexamen från högre lärarinneseminariet eller fullgjort hvad beträffande examen och profärskurs för behörighet till ämneslärarebefattning vid de allmänna läroverken är stadgadt, ett årligt arfvode af 1,400 kronor;

för extra ordinarie lärarinna, som icke fullgjort de i nästföregående moment stadgade villkor, ett årligt arfvode af 1,200 kronor;

för lärarinna, som förordnas att upprätthålla första lärarinns åligganden, ett årligt tilläggsarfvode af 300 kronor;

att för *timlärarinna* i kvinnligt handarbete må fastställas ett arfvode af 1 krona 50 öre i timmen.»

I anledning häraf hade följande yrkanden gjorts:

af herr *A. P. Risberg* (motion n:o 177 i Andra Kammaren):

»att Riksdagen ville för sin del i så måtto bifalla Kungl. Maj:ts förslag angående löneroglering för de vid rikets allmänna läroverk anställda ämneslärare, att, utan ändring beträffande de föreslagna begynnelselönernas belopp och ålderstilläggens storlek, antalet ålderstillägg för adjunkter och lektorer bestämmes till tre, att lönen för realskolornas rektorer bestämmes till 4,500 kronor och för de högre allmänna läroverkens rektorer till 5,500 kronor med ett ålderstillägg af 500 kronor för hvardera efter 10 års tjänstgöring jämte förmånen af fri bostad eller däremot svarande hyresersättning;»

af herr *P. O. Lundell* (motion n:o 196 i Andra Kammaren):

»att Riksdagen måtte besluta, att aflöning till ämneslärare vid allmänna läroverken från och med 1905 skall utgå med följande belopp: för *adjunkter* 3,000, 3,500, 4,000, 4,500 kronor, däraf resp. 1,000, 1,150, 1,300 och 1,500 kronor räknas som tjänstgöringspenningar; för *lektorer* med 4,000, 4,500, 5,000, 5,500 kronor, däraf resp. 1,300, 1,500, 1,650, 1,800 kronor räknas som tjänstgöringspenningar, med rätt till uppflyttning i högre lönegrad hvarje gång efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring, det år oräkadt, då anställning vunnits, och med rätt för lärare att för lönetur räkna sig till godo jämväl hela den tid, han efter vunnit kompetens till ordinarie anställning tjänstgjort som extraordinarie; med rätt slutligen för lärare, som före början af år 1905 vunnit fast anställning, att under sin tjänstetid undfå aflöning efter nu gällande grunder, däri inbegripna såväl tillfällig löneförbättring som dyrtidstillägg»; samt

af herr *F. A. Boström* (motion n:o 47 i Första Kammaren) och herr *C. A. Lindhagen* (motion n:o 193 i Andra Kammaren) i likalydande motioner:

»att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 50 ville:

1:o) i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta efter utredning vidtagna erforderliga åtgärder för utvidgande af kvinnas rätt att i likhet med man vinna befordran till lärarebefattningarna vid de allmänna läroverken;

2:o) i fråga om de föreslagna samskolornas organisation göra uttalande:

dels i syfte att för kvinnlig lärare bör *principiellt* fordras samma kompetens som för manlig; att kvinnlig lärare bör i afseende å tjänstgöring i skolans samtliga klasser komma till full likställighet med man; samt att kvinnlig lärare äfven i öfrigt, i den mån Riksdagen finner en närmare pröfning af förhållandena redan nu kunna därtill föranleda, må vinna likställighet med manlig lärare;

dels därom att ämneslärarinna, som träder i gifte, ej må vara ovillkorligen skyldig att afgå från sin lärarinnebefattning».

Utskottet hade på angifna grunder hemställt i

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.*

Afdelningen A. (ingressen och mom. a):

»att Riksdagen, med afslag å herrar Risbergs och Lundells motioner, i de delar de afvika från Kungl. Maj:ts proposition i förevarande punkt, samt å herrar Boströms och Lindhagens motioner, i hvad de röra lärarinnor vid samskolor, måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förslag,

a) att för ordinarie lärare vid de allmänna läroverken må bestämmas följande löneförmåner att gälla från och med år 1905: för *adjunkter*: fem lönegrader å 1) 2,000 kronor, 2) 2,350 kronor, 3) 2,700 kronor, 4) 3,050 kronor, 5) 3,400 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,000, 1,150, 1,300, 1,450 och 1,600 kronor;

för *lektorer*: fem lönegrader å 1) 2,600 kronor, 2) 2,950 kronor, 3) 3,300 kronor, 4) 3,650 kronor, 5) 4,000 kronor jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,400, 1,550, 1,700, 1,850 och 2,000 kronor;

för *rektorer*: a) vid realskola två lönegrader å 1) 3,200 kronor, 2) 3,700 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 1,800 kronor; b) vid högre allmänt läroverk två lönegrader å 1) 4,000 kronor, 2) 4,500 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 2,000 kronor; hvarförutom rektor skall af vederbörande kommun åtnjuta fri bostad eller hyresersättning;

för *teckningslärare*: a) vid realskola tre lönegrader å 1) 700 kronor, 2) 800 kronor, 3) 900 kronor; b) vid högre allmänt läroverk fyra lönegrader å 1) 1,400 kronor, 2) 1,600 kronor, 3) 1,800 kronor, 4) 2,000 kronor;

för *gymnastiklärare*: a) vid realskola tre lönegrader å 1) 700 kronor, 2) 800 kronor, 3) 900 kronor; b) vid högre allmänt läroverk fyra lönegrader å 1) 1,400 kronor, 2) 1,600 kronor, 3) 1,800 kronor, 4) 2,000 kronor;

för *musiklärare*: a) vid realskola tre lönegrader å 1) 550 kronor, 2) 650 kronor, 3) 750 kronor; b) vid högre allmänt läroverk fyra lönegrader å 1) 1,100 kronor, 2) 1,300 kronor, 3) 1,500 kronor, 4) 1,700 kronor;

att teckningslärare skall vara skyldig att för den fastställda lönen tjänstgöra vid realskola 8 timmar och vid högre allmänt läroverk 15 timmar i veckan, samt att musiklärare skall vara skyldig att för den fastställda lönen tjänstgöra vid realskola 6 timmar och vid högre allmänt läroverk 12 timmar i veckan, men att ytterligare tjänstgöring må kunna åläggas tecknings- och

musiklärare mot en årlig ersättning för hvarje veckotimme af 80 kronor i första, 95 kronor i andra, 110 kronor i tredje och, vid högre allmänt läroverk, 125 kronor i fjärde lönegraden, dock under iakttagande däraf, att ersättning för extra tjänstgöring ej må utgå för högre antal veckotimmar än 24 till teckningslärare vid realskola, 17 till teckningslärare vid högre allmänt läroverk och 3 till musiklärare;

att gymnastiklärare, som fått sig ålagd en mera ansträngande eller omfattande tjänstgöring, må åtnjuta skäligt tilläggsarfvode till det belopp, som med hänsyn till omständigheterna i hvarje särskildt fall af Kungl. Maj:t bestämmes, dock ej till högre belopp än 650 kronor;

att öfningslärare skall vid tjänstledighet på grund af sjukdom äga uppbära tre fjärdedelar af de löneförmåner, som han skulle hafva uppburit, om han själf bestridt sin tjänst;

att innehafvare af ordinarie lärare- eller rektorsbefattning skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af de allmänna läroverken eller eljest i allmänhet kan varda stadgad;

att med ordinarie ämneslärare- och rektorsbefattning icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den vid pröfning i stadgad ordning befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen vid läroverket;

att tjänstgöringspenningar skola för alla lärare, rektorerna undantagna, beräknas utgå för läsårets antal läsveckor; att de i rektorernas aflöning ingående tjänstgöringspenningar skola beräknas utgå efter kalenderår, men till olika belopp för lästiden och för ferierna efter särskilda bestämmelser, som af Kungl. Maj:t fastställas; att tjänstgöringspenningar icke få af tjänstens innehafvare uppbäras under det han åtnjuter full tjänstledighet, utan skola för denna tid utgå till den, som förrättar tjänsten; samt att, då rektor eller lektor, som är domkapitelsledamot, endast åtnjuter ledighet från domkapitelsgöromålen, afdrag å tjänstgöringspenningarna icke må ske;

att ämneslärare eller rektor, som af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, äger uppbära hela lönen, men att lärare, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, eller från tjänstgöring i behörig ordning afstänges eller eljest är lagligen förhindrad att befattningen sköta, kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att för adjunkt, lektor, teckningslärare, gymnastiklärare eller musiklärare uppflyttning från lägre till högre lönegrad må äga rum efter förloppet af fem år, därest han under mera än fyra

*Angående
löne reglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.*
(Forts.)

femtedelar af den tjänstgöringstid, som erfordras för att vinna nämnda uppflyttning, med nit och skicklighet bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjänst eller ock fullgjort annat offentligt uppdrag; och att rektor må vinna uppflyttning från första till andra lönegraden efter förloppet af tio år, därest han med nit och skicklighet tjänstgjort som rektor mera än fyra femtedelar af samma tid, med iakttagande härvid, att rektor vid högre allmänt läroverk endast må räkna sig till gododen tid, han såsom rektor vid sådant läroverk tjänstgjort, samt att öfningslärare vid öfvergång till realskola må tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort såsom ordinarie lärare vid lägre läroverk;

att därest ordinarie adjunkt, som befordras till lektor, redan intjänat högre aflöning än lektors begynnelseaflöning, honom skola omedelbart tillgodoföras så många ålderstillägg som lektor, att hans aflöning i sistnämnda befattning blir lika hög som den aflöning han senast åtnjöt som adjunkt; skolande, där adjunkt vid befordran till lektor icke erhåller högre aflöning än den han som adjunkt uppburit, för uppflyttning i närmast högre lektorslönegrad honom tillgodoräknas den tid, hvarunder han innehaft adjunksbefattningen, efter det han i denna befattning senast uppflyttades till högre lönegrad;

att vid uppflyttningen i högre lönegrad den högre aflöningen icke får tillräddas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd;

att lärare eller rektor, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af aflöningsförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till nedannämnda pension, icke må samma förhöjning tillträda;

att hvad nu gällande bestämmelser innehålla angående rätt för lärare vid de allmänna läroverken att, utöfver hvad ofvan blifvit bestämdt, för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig föregående tjänstgöring till godo skall upphöra att gälla;

att lektorer vid sjökrigsskolan, lärare vid högre lärarinnese-minariet och lärare vid folkskoleseminarierna må, vid öfvergång till de allmänna läroverken, för tillgodonjutande af aflöning i högre lönegrad räkna sig till godo föregående tjänstgöring såsom ordinarie lärare enligt enahanda grunder, som här ofvan angående ämneslärare blifvit stadgade; skolande den rätt i detta afseende, som i öfrigt hittills tillkommit lärare vid ifrågavarande läroanstalter äfvensom lärare vid enskilda läroverk och docenter vid universiteten, upphöra;

att genom förestående bestämmelser ingen ändring göres i fråga om det antal lönetsår, som ordinarie och extra ordinarie lärare vid läroverken samt de i nästföregående moment omförmälte befattningshafvare intjänat vid utgången af år 1904, och att öfningslärare vid öfvergång till realskola må tillgodoräkna sig den tid före 1904 års utgång, han efter vunnit kompetens tjänst-

gjort såsom vikarierande lärare vid lägre läroverk, med undantag af de två första åren af hans så beskaffade verksamhet;

att för rättighet att tillgodonjuta den förbättrade aflöning, som enligt denna lönerreglering kommer lärare till del, skall gälla såsom villkor, att den genom nådiga cirkulären den 20 mars 1858 och den 29 december 1860 stadgade skyldighet för vissa lärare att, i händelse de genom inträffade förändringar skulle finnas umbärliga vid det läroverk, där de äro anställda, inträda i tjänstgöring vid annat läroverk skall åligga vid högre läroverk yngste lektorn och de två yngsta adjunkterna samt vid realskola de två yngsta adjunkterna, allt efter senaste fullmakts datum, dock att ordinarie lärare, som genom vederbörande myndighets beslut förflyttas till en icke högre aflönad plats vid annat läroverk, må vara berättigad att af statsverket erhålla skälig flyttningshjälp till det belopp, Kungl. Maj:t för hvarje särskildt fall bestämmer;

att lärare, som varder utnämnd till tjänst, med hvilken rätt till särskilda förmåner är förenad, skall vara underkastad den minskning i aflöning från statsverket, som Kungl. Maj:t kan finna lämpligt besluta, till ett belopp icke öfverstigande det, hvar till de i lönen ingående särskilda förmåner efter skälig uppskattning sig belöpa.»

Mom. a).

Vid detta moment, så vidt angick lönetursberäkning för docenter, var reservation afgifven af herrar *Annerstedt*, *Nyström*, *Nylander* och friherre *G. J. De Geer*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa dels om sådan lydelse af öfversta stycket å sid. 122, att orden »och docenter vid universiteten» därur borttoges, dels att efter nästföljande stycke å samma sida tillades ett stycke af följande lydelse:

»att den docenter vid universiteten enligt kungl. cirkuläret den 1 juni 1877 och den 18 maj 1888 tillkommande rätt till lönetursberäkning vid de allmänna läroverken fortfarande må gälla.»

Herr *Annerstedt*: Då särskilda utskottet beslöt tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag till lönegrader i förevarande punkt, så påyrkades från inflytelsrika ledamöter af Andra Kammaren, att i sammanhang därmed lönetursberäkningen skulle bortfalla för lärarne. Utskottet ansåg då lämpligast att, för att försäkra Kungl. Maj:ts förslag till lönegrader om framgång, förena sig om den åsikt, att lönetursberäkningen för lärarne skulle borttagas.

I sammanhang därmed ansåg pluraliteten af utskottets ledamöter följdriktigheten fordra, att man äfven borttog den docenterna vid universiteten på grund af särskilda kungl. bref med-

*Angående
lönerreglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)

gifna rättighet att få tillgodoräkna sig fem år af den tid, de deltagit i undervisningen vid universitetet.

För min del kan jag icke dela denna uppfattning. Mig synes följdriktigheten alldeles icke fordra ett sådant borttagande af docenternas lönetursberäkning. Snarare vill jag jämföra den docenterna tillagda rätt att tillgodoräkna sig vissa år af den tjänstgöring, de utfört vid universitetet, med t. ex. den rätt, som ordinarie lärare vid folkskollärareseminarierna hafva att inräkna sin ordinarie tjänstgöring vid öfverflyttning till de allmänna läroverken. Ty docenterna hafva icke varit extralärare vid de allmänna läroverken, utan de hafva haft anställning vid universitetet, en anställning, som är förenad med ringa arfvode, men som dock för dem medför skyldighet att deltaga i undervisningen, och utan hvilket deltagande ett lämpligt anordnande af undervisningen vid universitetet icke skulle kunna åstadkommas. Behovet för universitetet och deras docenter att hafva en sådan rättighet har ju ock från skilda håll frambállits. Dess förnämsta betydelse ligger däruiti, att docenterna då kunna kvarstanna vid universitetet utan att behöfva befara att, därest deras förhoppning att få en ordinarie lärareplats där icke blir uppfylld, utan de efter någon tid se sig tvungna att utbyta sin akademiska lärareverksamhet emot lärareverksamhet vid de allmänna läroverken, de då icke skola göra alltför stor förlust uti sina utsikter att vinna en afsevärdt god ekonomisk ställning. Det är tydligt, att borttages denna rättighet, skall vid den osäkerhet, som råder i fråga om befodringsförhållandena vid universitetet, en osäkerhet, som till följd af sakens egen natur, icke kan borttagas för flertalet docenter, det blifva förenadt med en efter deras uppfattning stor risk att icke genast söka den lärarebefattning, som kan stå dem till buds vid de allmänna läroverken, och de komma sålunda att öfvergifva sin verksamhet vid universitetet för att dymedelst bereda sig utsikter till lärarebefordran. Detta är den ena sidan af saken.

Från den andra sidan af saken sedt torde det icke kunna förnekas, att det för skolan icke kan vara annat än en fördel, att en eller annan docent öfvergår till skolan, efter det han vid universitetet varit i tillfälle att utvidga och fördjupa sina vetenskapliga insikter i de ämnen, som han sedan vid skolan skall representera. Då därtill kommer, att den rättighet, som sålunda är tillagd docenterna, i intet afseende kan anses blifva för staten betungande — då, efter hvad för mig uppgifvits, under den senaste femårsperioden endast två docenter kommit i åtnjutande af denna lönetursrätt, om hvars bibehållande nu är fråga — så vågar jag anhålla, att kammaren ville vidtaga den ändring i öfversta stycket på sid. 122, att orden »och docenter vid universitetet» borttagas, och i stället tillägga ett nytt moment af denna lydelse: »att den docenter vid universitetet enligt kungl. cirku-

lären den 1 juni 1877 och den 18 maj 1878 tillkommande rätt till lönetursberäkning vid de allmänna läroverken fortfarande må gälla».

Jag vill tillägga, att till mig insändts ett utdrag af protokollet vid filosofiska fakultetens i Upsala sammanträde den 29 april 1904, däri fakulteten, som i allo delar reservanternas uppfattning, förklarar denna sak vara af en sådan vikt för universitetet och särskildt för filosofiska fakulteten, hvars docenter i främsta rummet beröras af den föreslagna förändringen, att fakulteten ansåg sig böra frambära sina allvarliga bekymmer med anledning af utskottets förslag.

Medan jag har ordet, skall jag be att få föreslå en redaktionsförändring i andra stycket på samma sida 122. Det heter där på 3:dje raden: »extra ordinarie lärare vid läroverken samt de i nästföregående moment omförmälte befattningshafvare intjänat vid utgången af år 1904». Jag vill föreslå, att detta förtydligas sålunda: »extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken, folkskollärareseminarierna och högre lärarinneseminarium samt öfriga i nästföregående moment omförmälte befattningshafvare intjänat vid utgången af år 1904».

Grefve Klingspor: I olikhet med den föregående ärade talaren ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Förut, när lärarne hade rättighet att räkna lönetur från den dag, då de blefvo berättigade att blifva extra ordinarie lärare, hade äfven lärare vid enskilda läroverk och docenter vid universitetet rättighet att tillgodoräkna sig vissa år af sin tjänstgöring vid enskildt läroverk eller vid universitetet. Nu däremot sedan utskottet gjort den förändring, att lärarne icke hafva rättighet att räkna lönetur längre än från den dag, då de blifva ordinarie, kan naturligtvis icke längre detta förbehåll få stå kvar. Ty lärarne vid de enskilda läroverken äro ju icke på ordinarie stat, och detta är icke heller fallet beträffande docenterna, hvilka, såsom herrarne veta, endast åtnjuta docentstipendium. Det var således i och med detsamma, som utskottet gjorde den förändringen, att lärarne icke få räkna lönetur längre än från den dag, då de blifva ordinarie, nödvändigt, för konsekvensens skull, att vidtaga den nu ifrågavarande förändringen.

Det var emellertid icke därför jag begärde ordet. Jag skall emellertid nu be att få påpeka en sak på sid. 199 andra stycket nedifrån, hvilket, såsom herrarne se, gäller gymnastiklärarne. När regleringen af öfningslärarnes löner var före i kommittén, så föreslog man, att teckningslärarne nu såsom förut skulle få ett visst belopp för de öfvertimmar, som de hade, och likaså musiklärarne. Däremot var det hvad gymnastiklärarne beträffar svårt att bestämma ett visst belopp per veckotimme för det öfverarbete, de skulle göra. Det förhåller sig nämligen så, att det

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

icke uteslutande är lärjungeantalet, som härvidlag är det bestämmande, utan äfven gymnastiklokalerna, hvilka vid en del läroverk äro så små att, oaktadt lärjungeantalet är rätt litet, eleverna dock måste delas sönder i flera grupper, hvilket ökar gymnastiklärarens arbete. Förhållandena äro i detta afseende vidt skilda på olika platser, till följd hvaraf det varit omöjligt att bestämma någon viss norm. Man beslöt sig då för att föreslå, att till Kungl. Maj:ts förfogande skulle ställas ett visst belopp att årligen af Kungl. Maj:t fördelas till de olika gymnastiklärarne, allteftersom Kungl. Maj:t ansåg, att det kunde vara rättvist och billigt. Nu aflönas gymnastiklärarne på det sätt, att de hafva en viss bestämd årlig lön och dessutom ett visst anslag. Detta senare är olika nästan vid hvarje läroverk. Vid de läroverk, som hafva öfver 200 lärjungar, utgår till gymnastikläraren ett blopp om 200, 300 à 400 kronor och högst 650 kronor.

Nu har utskottet visserligen bifallit Kungl. Maj:ts förslag att öka det till förfogande ställda anslaget med 9,000 kronor, men utskottet har på samma gång gjort det förbehåll, att ingen gymnastiklärare skulle få tilldelas högre belopp än 650 kronor. Nu är det emellertid så, att gymnastiklärarne vid de större läroverken redan hafva 650 kronor i extra ersättning, och således skulle dessa gymnastiklärare nu icke få ett öres tillskott i sina löneförmåner. Detta synes mig vara ganska orättvist, då vi höjt t. ex. teckningslärares erättning för veckotimme från 80 kronor ända till 125 kronor, och likaledes höjt musiklärares. Men genom den ändring, som utskottet här gjort, komma gymnastiklärarne vid de största läroverken, som sagdt, att icke få någon som helst ökad ersättning för sitt arbete. Jag skall därför be att i detta moment få yrka bifall till den lydelse, som momentet har i Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. att det blir af samma lydelse, som på sid. 119, från och med orden »att gymnastiklärare» och ända till »bestämmas» och att de sista orden, som börja med »dock» och sluta med »kronor», måtte få utgå.

Vidare har jag en annan erinran att göra rörande utskottets förslag, nämligen beträffande den i andra stycket på sid. 122 införda bestämmelsen rörande öfvergången från gammal till ny stat. Den här förefintliga oegentligheten har jag redan påpekat uti en särskild reservation, som finnes bifogad utskottets betänkande, men jag skall be att ännu en gång få påpeka innehållet i densamma. Utskottet har bestämt, att lärarne skola få tillgodoräkna sig de tjänsteår, som de haft intill utgången af år 1904, men de nya lärarne, som därefter tillkomma, skola icke få räkna sin lönetur längre än från den dag, då de blifva ordinarie. När detta skall tillämpas, kommer det att te sig på det sätt, att en extra ordinarie lärare, som nästa 1 januari tjänat i fem år och i början på året blir ordinarie, genast kommer upp i 2:dra löne-

graden. En annan lärare däremot, som antages efter den 1 januari 1905, han kommer, äfven om han tjänat i fem år, innan han blir ordinarie, endast i 1:sta lönegraden. När nu dessa lärare hvar och en tjänat i 20 år, så har den lärare, som nu är extra ordinarie, fått utaf sin lön 10,000 kronor mera än den andra. Den nya löneregleringen verkar således på sådant sätt, att den, som antages efter den 1 januari, kommer att i förevarande fall få det väsentligt sämre än den andre, som är antagen till lärare före den 1 januari 1905. Detta kan väl dock icke vara lämpligt. Ty då man gör en lönereglering, så bör den väl göras mera eller åtminstone lika mycket för det kommande släktet som för det gångna släktet. Man bör väl icke favorisera de gamla på bekostnad af de nya, utan det bör väl ställas alldeles lika för alla. Detta kan ju också utan svårighet göras antingen så, att man låter dem bibehålla den gamla lönetursberäkningen, eller också på så sätt, att man låter såväl de gamla som de nya lärarne räkna sin lönetur från den dag, då de blifva ordinarie lärare. Då blir det ingen orättvisa å någon sida.

De, som nu skola komma in på lärarebanan, sedan den nya staten blifvit genomförd, skola snart finna oegentligheten uti den af utskottet här vidtagna anordningen. Nu hafva de ju ingen talan, men likvisst har jag i en tidning sett, att från Uppsala redan höjts verop öfver den stora olägenhet, som härigenom skulle tillskyndas dem.

Finge jag något understöd i denna fråga, så skulle jag naturligtvis vilja yrka återremiss, ty att formulera om det på rak arm möter ju naturligtvis stora svårigheter. Emellertid skall jag nu till en början yrka bifall till det moment, hvarom jag nyss talade.

Herr Törner: Den siste talaren har framhållit önskvärdheten och rättvisan af att den, som har tjänstgjort som extra ordinarie lärare vid ett läroverk före 1905 års ingång, icke skulle få tillgodoräkna sig de tjänsteår, som han har på grund af nu gällande författningar, vid en blifvande löneuppflyttning. Han säger, att denna lärare skulle ställas uti en fördelaktigare ställning än den, som först efter 1905 års början inträder i tjänstgöring. Jag kan icke finna annat, än att uti ett sådant resonemang ligger icke allenast en orimlighet utan rent af en orättvisa. Är det rätt och billigt, mina herrar, att en person, som tjänstgjort i fyra å fem år såsom extra lärare med rättighet sig tillförsäkrad af Kungl. Maj:t att vid en blifvande lönetursberäkning få tillgodoräkna sig dessa år, är det billigt, säger jag, att han nu, därför att det blir en ny lönestat från och med nästa år, skall gå förlustig denna sin rättighet. Här har gjorts den invändningen, att, när denne lärare och den efter år 1905 års ingång inträdande extra ordinarie läraren tjänstgjort i 20 år, den ene

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

skall hafva förtjänat 10,000 kronor mer än den andre. Ja, men jag skall be att få fästa den föregående talarens uppmärksamhet på att de icke hafva tjänstgjort lika länge, utan den ena har ju tjänstgjort ett eller annat år före 1905 års ingång. Att nu beröfva honom den rättighet, han har, tycker jag är ofantligt orättvist, och jag vill på inga villkor vara med om en dylik mannamån. Jag kan icke heller tänka mig, att någon i kammaren skall vilja vara med härom.

På samma gång jag nu har ordet, kan jag icke underlåta att fästa mig vid en annan sak. Här har af den förste talaren framhållits, att det vore önskvärdt, att docenterna finge hädanefter liksom hittills åtnjuta den rättighet med afseende å lönetur, som de nu hafva. Jag kan icke neka till att detta vore mycket rättvist, och jag tror, att det vore en farlig väg, vi skulle slå in på, om vi beröfvade dem denna rättighet. Antalet docenter skulle därigenom otvifvelaktigt komma att minskas vid universiteten, och den höjning i kunskaper, som genom docenterna på många håll tillföres läroverken, skulle man därigenom gå miste om. Jag vill icke därmed påstå, att det alltid är så bra att få docenter till lärare, ty det är icke alltid säkert, att de äro bättre lärare därför, att de kunna mera. Hufvudsaken är att med visst mått af vetande förena förmågan att meddela detsamma.

Jag vet också mycket väl, att hvad Kungl. Maj:t har föreslagit med afseende å extra ordinarie lärares lönetursberäkning äfvensom ordinarie lärares lönetursberäkning vid uppflyttning till lektorstjänst icke har den minsta utsikt att vinna Riksdagens bifall, och kanske vore ett yrkande i denna riktning ur politisk synpunkt sedt icke tillrådligt. Jag anser det dock vara min skyldighet att påpeka, att Kungl. Maj:ts resonemang i detta hänseende synes mig vara riktigt.

Herrarne veta, att förhållandet hittills varit och ännu är det, att hvarje obefordrad lärare har rättighet att, när han erhåller ordinarie tjänst, tillgodoräkna sig de år han tjänstgjort såsom extra ordinarie. Detta har utskottet helt och hållet strukit, utom hvad beträffar ordinarie adjunkters uppflyttning till lektorstjänst; i detta afseende har gjorts en liten modifikation, för att de, som sålunda befordras, icke må lida minskning i inkomster. De skulle icke, vid befordran från adjunks- till lektorstjänst, få mindre aflöning, än de haft såsom adjunkter. Detta är ju mycket rätt och bra, men det borde gälla äfven för extra ordinarie lärare, som uppfyllt kompetensvillkoren. Kungl. Maj:t har också föreslagit att alla de, som befordrades till adjunkter, få, efter frånräknande af fem år af sin tjänstgöringstid, tillgodoräkna sig den öfriga delen af denna tid. Detta synes rätt och billigt.

Nu invänder man häremot; men de få goda begynnelselöner och erhålla därigenom ersättning för den förlust, de göra med afseende å lönetursberäkningen. Det är sant, men det blir sanno-

likt ett större tillopp, när ett tiotal år förgått, än under de närmaste åren; då inträder nog, såsom också departementschefen i sin motivering påpekat, det förhållandet, att befordringstiden blir lika dålig, som den nu varit. Då kommer den långa tjänstgöringen mot en aflöning af 2,000 kronor om året, ty mer får icke en extra ordinarie lärare. Med dessa 2,000 kronor skall han betala ränta på sina universitetsskulder och bekosta sitt vivre, och på detta sätt kan han få gå 10 à 15 år. Skulle det då vara så förskräckligt, om han finge tillgodoräkna sig en del af denna tid? Departementschefen anser det vara rättvist, och jag för min del kan icke se annat än att billigheten kräfver det. Då det emellertid synes mig, såsom jag förut sagt, vara opolitiskt att framställa något förslag i denna riktning, vill jag icke göra det, men jag har ansett det vara min skyldighet att påpeka billigheten i att tillmötesgå Kungl. Maj:ts förslag.

Hvad däremot reservantens sista påstående beträffar, måste jag däremot inlägga min bestämda gensaga.

Herr Sæve: Herr grefve och talman, mina herrar! Det är ytterst obehagligt för en riksdagsman att yttra sig i en fråga, som rör hans egen löneroglering, och för min del har jag föresatt mig att icke yttra mig i själfva lönefrågan. Visserrligen kommer jag icke att länge kvarstå i tjänsten, ty om Kungl. Maj:ts förslag går igenom, är jag redan om ett par år pensionsmässig, men icke desto mindre skall jag icke beröra denna fråga.

Jag har begärt ordet närmast med anledning af hvad utskottets ärade ordförande här har yttrat med afseende å borttagandet af den docenterna nu tillkommande rätt att beräkna tjänsteår, för den händelse de gå öfver till läroverken, för viss tid som de tjänstgjort vid universitetet. Jag ber med anledning däraf att först och främst få framhålla, att det väl näppeligen finnes några, som äro så starkt intresserade af allt som rör universitetens bästa som just lärarne vid de allmänna läroverken, hvilka alla till dem känna sig stå i den största tacksamhetsskuld. Också är det alltid med glädje vi vid våra maturitetsexamina se universitetens lärarekärer representerade genom censorerna. Och jag vågar försäkra för egen del, att jag under en ganska lång tjänstetid alltid har betraktat som högtider dessa tillfällen att få samverka med universitetslärarne. Dessutom måste vi ju alla erkänna, att det är en stor fördel för oss att få lärarekåren förstärkt med unga, framstående docenter, som, på samma gång de låta oss äldre få del af den vetenskapliga forskningens nyaste resultat, äfven låta oss bevara våra äldre förbindelser med universitetet. Detta äro vi alla ense om.

En annan sak är nu den, hvilken ställning läroverksutskottet bort intaga med anledning af Kungl. Maj:ts proposition i ifrågavarande sak. Det har icke tillkommit oss att bedöma hvad som rör uni-

*Angående
löneroglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)

versitetens speciella intressen, utan vi hafva endast haft att taga hänsyn till hvad som afsett läroverken och närmast den föreliggande kungl. propositionen. Vi hafva omöjligen kunnat bortse därifrån, att beträffande löneregleringsförslag och lönetursberäkningar vi måst hålla oss till läroverken uteslutande och icke haft att taga hänsyn till annat.

Den ärade utskottsordföranden redogjorde för ett protokollsutdrag från filosofiska fakulteten i Uppsala, hvilket blifvit oss utskottsledamöter delgifvet och där universitetens intressen tydligt framhållas. Men hvad som i fakultetens utlåtande är hufvudsynpunkten, det är att för universiteten möjliggöra att få ett tillräckligt antal af vetenskapligt bildade ämnessvenner för att kunna fylla professorsplatserna i fall af vakanser och att få detta så stort, att det medgäfvit ett urval. Det är alldeles gifvet, att vi icke kunnat se saken ur denna synpunkt, utan att vi måst hålla oss till allmänna betingelser. Och hvad som här framhållits speciellt om önskvärdheten för universiteten och deras filosofiska fakulteter att för fyllande af sina behof hafva ett stort antal docenter till hands för att bland dem kunna utvälja de bästa och hänvisa de andra, för den händelse de icke befinnas vara dugliga för universitetens högre ändamål, att gå till de allmänna läroverken och där söka sitt bröd — det är, får jag säga, icke riktigt tilltalande för en skolman. Ty hvad vi vilja, det är icke att draga till oss dessa, som universitetet kasserar, utan naturligtvis dem, som kunna gifva lärarekåren en väl behöflig upprykning och hos den befordra de vetenskapliga intressena. Men det vågar jag påstå, att dessa vetenskapliga intressen befordras icke i någon högre grad därutaf, att vi få sådana äldre docenter oss tillsända, som för universitetens ändamål icke äro användbara.

Då utskottet hade att uttala sig om en allmän lönereglering för lärarekåren, måste det ovillkorligen taga hänsyn till de principer, som gjort sig gällande vid allmänna löneregleringar på andra områden, och därvid fasthålla den redan häfdvunna principen, att en innehafvare af en viss tjänst icke för uppflyttning i högre lönegrad får räkna sig till godo de år, han tjänstgjort i annan befattning, ej heller sina tjänsteår såsom extraordinarie. Att beträffande lärarekåren bestämmelser i motsatt riktning funnits, har naturligtvis haft sin orsak däri, att löneregleringen för lärare så länge befunnit sig *in suspensio*. Nu är det meningen att få något definitivt fastställt, och blifva vi lärare med afseende å vår lönereglering likställda med andra tjänstemän, måste våra extraordinarier och i samband därmed äfven docenterna finna sig däri, att de blifva underkastade samma villkor och samma bestämmelser, som äro gällande på alla andra områden. Utskottet har så mycket mindre kunnat påyrka något annat, som meningen varit att, genom att höja aflöningen för de lägsta lönegraderna,

bereda extraordinarierna en ersättning för förlorad tjänsteårsberäkning.

Då nu utskottet — med all aktning för universitetens unga docenter och med skyldigt erkännande af universitetets intressen — dock med hänsyn till den uppgift, som varit det anvisadt, icke kunnat göra annan hemställan än det här gjort, ber jag att få yrka på bifall till densamma.

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

Herr Nyström, Johan Fredrik: Herr talman! Då jag begärde ordet, var det min mening att yttra några ord om hvad som föreslagits rörande extra lärarnes lönetursberäkning. Hvad som jag ämnade anföra har emellertid redan blifvit till största delen sagdt af en föregående talare, och jag kan därför instämma i hvad han yttrade. Det är ju absolut omöjligt att tänka sig, att extra lärarne skulle hädanefter få behålla sin lönetursberäkning, då lärarnes löneförmåner blifvit så väsentligt förbättrade och då något motsvarande icke förekommer inom ämbetsverken.

Den oegentlighet, som grefve Klingspor trodde sig finna däri, att de lärare, som hittills varit extra, få räkna sig sin tjänstgöring före 1905 till godo, är ingen oegentlighet, ty man kan icke beröfva folk den rätt de äga. De, som nu äro extra lärare, sitta inne med vissa rättigheter, som äro dem garanterade af staten, och dessa rättigheter måste de behålla. Det är för framtiden och för dem, som tjänstgöra efter början af 1905, som det nu föreskrifves, att de icke få räkna sig några extra år till godo. Det är icke, såsom grefve Klingspor anser, någon strid mellan dessa två saker.

Det var äfven en annan sak af hvad grefve Klingspor anförde, som jag skulle vilja något bemöta, nämligen hans uttalande, att man icke borde i fråga om gymnastiklärarnes extra arfvode låta denna maximisiffra, 650 kronor, kvarstå. Jag vill icke säga, att det är något orimligt i hans uppfattning, men jag vill påpeka, att det är alldeles omöjligt att drifva hans önsknin-
gar igenom. De mötte nämligen det allra kompaktaste, jag tror ett alldeles enhälligt motstånd från Andra Kammarens ledamöter i utskottet. Man ville icke lämna Kungl. Maj:t rätt att utan begränsning gifva nämnda arfvoden åt gymnastiklärarne. Under sådana förhållanden måste man sätta en maximisiffra, och man bestämde denna till 650 kronor, därför att det hittills aldrig förekommit, att någon gymnastiklärare haft mer än denna summa i extra tilläggsarfvode. Man ansåg då, att åtminstone under den närmaste tiden det sannolikt icke i något fall skulle behövas mer än 650 kronor för ändamålet. De allra flesta gymnastiklärare hafva vida mindre extra ersättning än dessa 650 kronor; det är endast i undantagsfall, som någon gymnastiklärare haft detta belopp. Om man vill hafva saken igenom, är det således

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.*
(Forts.)

en nödvändighet att foga sig i detta villkor, som för öfrigt, efter hvad jag kan finna, icke bör medföra några praktiska olägenheter.

Slutligen ber jag att få yttra något angående docenternas lönetursberäkning. Jag hör till reservanterna i denna punkt, och jag ber därför att få vända mig särskildt mot den senaste talaren. Han påstod, att utskottet icke kunde taga någon hänsyn till universitetets intressen, utan endast till skolans. Ja, det må vara sant, men jag tror icke, att utskottet har tagit tillräcklig hänsyn ens till skolans intressen. Det måste vara af stort intresse äfven för läroverken att, såsom det heter i reservationen, »bland deras personal förekomma äfven sådana lärare, hvilka varit i tillfälle att efter aflagd licentiatexamen under någon tid utöfva lärareverksamhet vid universiteten och därunder fortsätta vetenskapliga studier och forskning i sina hufvudämnen». Man behöfver väl icke mer än läsa upp detta, för att hvar och en, som känner af hvilken betydelse det är för en skola, att bland dess lärare finnas åtminstone några, som hafva icke blott de rena examenskunskaperna utan litet därtill, skall gå in på att det är af största vikt äfven för läroverken, att deras lärarepersonal kan rekryteras genom docenter.

Det är för öfrigt enligt min tanke alldeles orimligt att, såsom en föregående talare gjort, likställa docenter med lärare vid enskilda läroverk. De äro dock icke lärare vid enskilda läroverk, utan lärare vid statsläroverk och borde väl då också kunna jämföras med andra lärare vid statsläroverk, hvilka, om de gå öfver i de allmänna läroverkens tjänst, få räkna föregående tjänsteår sig till godo.

Dessa docenter befinna sig i själfva verket i en mycket sämre ställning än några andra lärare, inklusive extra lärarne; de hafva nämligen af staten icke ett öres arfvode för sitt arbete, förr än de möjligtvis kunna få ett docentstipendium. Men då docentstipendierna äro så få och då docenterna äro så många, så fordras ofta mycket mer än fem år — om man icke har särskild tur — för att nå ett docentstipendium. Under dessa år, då icke ens ett docentstipendium lämnas en docent, har han absolut icke ett öres ersättning för sin verksamhet vid universitetet.

Man kan säga: han kan förtjäna på privat undervisning. Ja, det är möjligt i vissa ämnen och under vissa förhållanden, nämligen om det icke finnes några äldre docenter, till hvilka studenterna äro vana att vända sig; men har han ett ämne, som icke många studera, så kan det mycket väl tänkas — hvar och en som känner förhållandena vet också, att det är faktiskt — att docenten rakt ingenting eller nästan ingenting förtjänar under hela året.

Att sålunda personer, som gagna staten, lämna enskild undervisning och utbilda sig själfva till vetenskapsmän, icke ens

kunna få den lilla belöning, som ligger i att få räkna tjänstår, synes mig vara alldeles orimligt, helst läroverken själfva gagnas genom att få rekrytera sin lärarepersonal ur dessa personers led.

*Angående
lönerreglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

Jag kan sålunda icke inse, att utskottet haft goda skäl för sig, då det velat stryka denna af Kungl. Maj:ts föreslagna undantagsbestämmelsen för docenter, och jag ber därför att vid denna punkt få instämma i hvad herr Annerstedt nyss föreslagit.

Hvad angår öfriga punkter i denna afdelning, har jag för tillfället inte vidare att om dem säga.

Herr Gilljam: Om docenternas rätt till lönetursberäkning skall jag be att få yttra några ord. Efter den siste talarens anförande har jag ingenting nytt att tillägga, utan jag har blott att understryka en stor del af hvad han sagt. Docenterna få vänta många gånger mer än 5 år, innan de få docentstipendium. Under denna tid hafva de icke någon inkomst annat än den, som kan beredas genom enskild undervisning, som ingalunda regelmässigt står hvar och en till buds. De skilja sig således i det fallet väsentligt från extra lärarne, som hafva aflöning, beräknad efter Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, till, i regel, 2,000 kronor, jag erkänner för en mycket allvarsam och trägen tjänstgöring, hvarför aflöningen är mer än väl dem unnad.

Jag har blott en enda sak att tillägga till hvad den föregående talaren har anført, och det är gentemot representanten på värmlandsbänken. Här är det verkligen icke fråga om en ensidig förmån för universiteten, utan det är lika mycket fråga om en fördel för läroverken, därför att det är så stor vinst för ett läroverk att få i sin tjänst anställd en person, som haft tillfälle att efter aflagd licentiatexamen, eller sedan han blifvit doktor, fortfarande stanna kvar vid universitetet och fortsätta sina studier och vetenskapliga forskningar och därefter kommer till skolan med förutsättningar att där göra en kraftig insats samt tillika utföra ett lifvande inflytande på medlärare. Det är således fullkomligt lika mycket för läroverken som för universiteten, som man begär bibehållande af denna rätt till lönetursberäkning för docenterna.

Men jag har verkligen ytterligare något att lägga till, då jag tänker efter. Representanten på värmlandsbänken gjorde sig efter mitt förmenande skyldig till en ganska stor missuppfattning, då han påstod, att skolorna skulle få docenter, som icke dugde för akademisk tjänstgöring. Jag får lof att yttra mig med en viss försiktighet, ty jag befinner mig själf i den situationen, att jag är en af dessa docenter, som gått öfver till läroverken, utan att jag därför vill proklamera inför kammaren att jag var absolut oduglig för kommande akademisk tjänstgöring. Men det finnes docenter vid universiteten, som icke hafva möjlighet till befordran där i följd af förhållandena. Det finnes

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.*
(Forts.)

mycket dugliga unga män, som kunde blifva en prydnad för universitetet, men som helt enkelt icke kunna stanna kvar, därför att befordringsutsikterna äro så ytterst små eller absolut inga. Således är det icke blott dåliga docenter, som komma öfver till skolan, utan de kunna vara rätt dugliga.

Jag ber att till alla delar få instämma i det yrkande, som af utskottets ordförande blifvit framställt.

Herr Trygger: Allt är nu sagdt i denna sak, som kan sägas till förmån för herr Annerstedts reservation. Jag skall därför inskränka mig till att yrka bifall till densamma.

Herr von Stapelmohr: Jag vill visst icke motsäga, att det kan vara önskligt, att docenternas ställning vid universiteten stärkes, och att dem beredes medel att lugnt fortsätta sina studier, men jag kan icke vara med om att medlen därtill hämtas från en stat, afsedd för läroverken, ty finnes det ett verkligt behof för docenterna, bör det tillgodoses genom en omändring af universitetens stat eller dessförrinnan efter särskild framställning från regeringen. Ett bifall till reservationen synes mig innebära ett intrång i elementarlärarnes rätt. Såsom ett vederlag för det extra lärare få tjänstgöra för en ringa ersättning och under lång tid, innan de kunna vinna befordran till ordinarie befattning, har genom cirkuläret af 1877 dem tillerkänts rätt att för extra tjänstgöring efter vunnen full kompetens åtnjuta lönetursberäkning. För att lämna docenterna vid universiteten motsvarande förmån har genom cirkulär 1877 och 1878 tillförsäkrats dem rätt att, vid inträde i läroverkens tjänst, tillgodoräkna sig högst 5 år af den tid de deltagit i undervisningen vid universiteten. När nu dessa bestämmelser hafva satts i samband med hvarandra, måste de anses härflyta från likartade grunder, och det kan därför icke gärna vara så, som utskottets ordförande uppgaf, att denna lönetursrätt, som tillerkändes docenterna, är mer att räkna såsom ersättning för ordinarie tjänstgöring än extra lärarnes och därför äfven bör tillmätas större värde. Genom Kungl. Maj:ts förslag har lönetursrätten för extra lärare inskränkts så till vida, att de skulle få tillgodoräkna sig all extra tjänstgöring till den 1 januari 1905, men efter den 1 januari 1905 endast för den tid, som öfverstiger 5 år. Och vidare har det föreslagits den ändring i gällande bestämmelser, att docenter skulle med afseende på lönetursrätten likställas med extra lärare. Utskottet har icke i allo kunnat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, utan hemställt, att lönetursrätt för extra tjänstgöring efter den 1 januari 1905 icke skulle af elementarlärare få tillgodonjutas. Detta har utskottet gjort därför, att genom föreliggande förslag till reglering af lärarnes löner deras anspråk kunde anses skäligen tillgodosedda. Nu ha fyra reservanter hemställt om bibehållande för docenterna af den

rätt, som de fått sig tillerkänd 1877 och 1878. Därigenom ha reservanterna velat bereda docenterna en förmån framför elementarlärarne. Jag ber att få visa detta med ett exempel. En extra elementarlärare, som inträder i tjänstgöring den 1 januari 1905 och blir utnämnd till lektor 5 år därefter, kommer i första lönegraden med 4,000 kronors lön, hvaremot en docent, som tjänstgjort vid universitet samma tid och därpå blifver utnämnd till lektor, kommer upp i andra lönegraden med 4,500 kronors lön. Det är ju att vänta, att, om en sådan förmån tillerkännes docenter framför elementarlärare, docenterna skola i mycket högre grad än hittills söka sig in till läroverken och skjuta undan förtjänta och skickliga lärare, som kunna få gå och vänta flere år än eljest på befordran. Jag tror icke, att det är riktigt. Det har talats om här, att det skulle vara fördelaktigt för docenterna att få stanna kvar vid universiteten och fullfölja sina studier och ändå komma i åtnjutande af lönetursrätt vid allmänna läroverken. Jag medgifver, att det kan vara till fördel för den vetenskapliga bildningen, men vill erinra om hvad jag sade i början, att medel därtill böra skaffas på annat sätt och ingalunda på ett sätt, som länder till förfång för elementarlärarne.

Det har vidare framhållits, att det skulle vara synnerligen önskvärdt för läroverken, att docenter söka sig in där, därför att de hade kunskapsmått, större än man kunde påräkna hos lektorerna, och att de skulle kunna verka ganska lifgifvande på undervisningen. Därom torde meningarna vara delade. Jag är icke fackman och kan icke själf bedöma den saken, men jag har hört från flera håll, att det ingalunda är gifvet, att gamla docenter, som öfvergått till läroverken, öfverträffa elementarlärarne i undervisningsskicklighet; och det kan ju också vara att vänta att docenter, som en längre tid, exempelvis tio år, sysselsatt sig med undervisning af studenter, hvilka stå på högre bildningsgrad än skolungdomen, och därvid användt en metod, som just är afpassad för universitetsundervisningen, icke skola vara så lämpliga att öfvertaga undervisningen vid läroverk, där elevmaterialet är helt annorlunda, pojkar och ynglingar, där kunskapsmättet är mindre och där undervisningssättet måste vara olika mot det vid universiteten. Uti undervisningen vid läroverken ingår dessutom, såsom eu talare i går påminde om, ett uppfostrande moment, och däruti har väl icke en docent, som legat länge vid universitetet, så stor vana som en extra lärare, som börjat sin tjänstgöring genast han slutat sina akademiska studier. Reservationen afser icke att bibehålla docenterna i likställighet med elementarlärarne, utan att bereda docenterna en förmån framför extra lärarne, och det anser jag leda till orättvisa mot extra lärarne, hvarför jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

*Angående
löne reglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

Angående
löneröglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)

Herr Säve: Jag har begärt ordet för att rätta ett missförstånd. Det förvånar mig, att herr universitetskanslern har kunnat så missuppfatta mina ord. Jag sökte dock så tydligt i min makt stod framhålla dels min värnads för universiteten och dels min uppfattning om den tacksamhetsskuld, hvari lärarekåren står till universiteten för den förstärkning af lärarekrafter docenterna bringa oss, då de gå ut till de allmänna läroverken. Han antydde att jag skulle hafva sagt, att det kommer dåliga docenter till oss. Förlåt mig, det har jag inte sagt, och jag tror icke heller, att i det stenografiska referatet af mitt anförande skall kunna uppvisas ett sådant ord som *dåliga*. Men jag framhöll den filosofiska fakultetens skrifvelse, som blifvit oss tilldelad och hvari stod att läsa följande passus: »Det vore fara värdt att filosofiska fakulteten ej skulle blifva i stånd att vid sig kvarhålla det för dess uppgifter nödiga antalet docenter, och i alla händelser att härvidlag icke ett sådant urval blefve möjligt, att de för den vetenskapliga undervisningen tjänligaste krafterna vunnes åt fakulteten».

Jag hemställer om icke häri ligger en klassifikation af docenterna i två grupper: en grupp, som anses lämplig för universitetsverksamhet, och en annan grupp, om hvilken jag dock icke vill fälla något omdöme, men om hvilken kan sägas, att meningen är, att den skall för universitetet möjliggöra ett urval. Nu höll jag före, att vi vilja draga till läroverken docenter, som äro sådana vetenskapliga krafter, att de kunna gifva uppsving åt vårt eget vetenskapliga arbete under de enkla mått och förhållanden, som detta kan af oss bedrifvas. Men jag tror icke, att det egentligen är någon fördel för oss att få en tillströmning till oss af äldre docenter med svagare mått af vetenskapligt intresse eller med mindre förmåga af vetenskaplig forskning.

För öfrigt ber jag att, medan jag har ordet, få fasta uppmärksamheten på att till vetenskaplig forskning kan äfven vara tillfälle för elementarlärare. Arbetsmaterialet är dock något olika. Vid universitetet är det tillfälle att med den tillgång på de rikare forskningskällor, som där finnas, mera fördjupa sig i specialundersökningar, men detta står ej elementarlärarne till buds, som måste hålla sig till det generella. Men nu vill jag fråga de herrar, som anse sig här böra representera universitetens intressen, om de verkligen tro, att det för läroverken är en så utomordentlig fördel att få lärarekåren förstärkt med vetenskapliga specialister. Vi behöfva personer med insikter på språkkunskapens områden, som ledigt röra sig med de moderna kulturspråken och som kunna väl undervisa i dem, men det är af ytterst litet intresse för oss, om språklärarne efter vunnen grad ägnat några år åt studiet af katalonska eller provensalska eller dylikt. För oss är det af intresse att få lärare i naturvetenskap, som behärska hela det vidsträckta område, som läraren behöfver känna för att kunna undervisa på det högsta stadiet i skolan. Men för oss är det

åter af ytterst litet intresse att få en lärare, som vid universitetet i åratals sysselsatt sig till exempel med en liten specialitet inom algernas område. Jag ber att få framhålla, att man får icke för mycket öfverdrifva betydelsen af ett eller annat år vid universitetet, användt på studier af specialiteter.

*Angående
löne reglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

Och för resten, så är det ju bestämdt, att för befordran till lektor fordras licentiatexamen. Redan denna examen omfattar speciella studier i två eller tre ämnen. Därtill kommer en vetenskaplig afhandling, hvarmed meningen är att vederbörande skall ådagalägga, att han verkligen kan vetenskapligt och själfständigt behandla ett ämne. Kommer nu en lärare till ett läroverk med de kvalifikationer, som ligga i en aflagd licentiatexamen och en väl vitsordad vetenskaplig afhandling, så bör han anses hafva erforderlig kompetens att sköta en lektorsbefattning. Har han vetenskapligt intresse därtill, är det alldeles utmärkt, då har man all anledning att vara nöjd med honom hvad beträffar hans insikter. Något mer fordrar elementarundervisningen i detta hänseende icke.

Grefve Klingspor: Jag begärde ordet för att bemöta ett par af de talare, som yttrat sig. Den ene var talaren på upplandsbänken, som påstod, att denna begränsning till 650 kronor i fråga om gymnastiklärarnes tilläggsarfvode icke medförde någon praktisk olägenhet. Jag undrar om icke den ärade talaren, ifall han själf t. ex. finge 500 kronor mindre i lön, skulle anse, att detta vore till praktisk olägenhet. Jag tror, att han då bättre skulle förstå den praktiska olägenheten än han nu tyckes göra.

Vidare påstod talaren på kronobergsbänken, att min jämförelse mellan lärare på gammal och ny stat vore oriktig. Han sade, att de på gammal stat tjänat längre och därför skulle hafva mer. Jag ber att få återkalla i den ärade talarens minne, att jag gjorde jämförelse mellan en extra ordinarie, som hade intjänat sina 5 år den 1 januari 1905, och en tjänsteman, som antages efter den 1 januari 1905 och sedan såsom extra ordinarie tjänat i 5 år. Om den förre blir ordinarie efter ingången af år 1905, kommer han genast in i andra lönegraden, men den andra, hvilken jag anförde som exempel, kommer efter sina 5 tjänstår såsom extra ordinarie endast in i första lönegraden. Då de tjänat lika länge, 20 år hvardera, såsom ordinarie, har den, som kom in efter den 1 januari 1905, fått tillsammans 10,000 kronor mindre i lön än den andre. Jag vill fråga den ärade talaren, om han icke anser det orättvist mot det kommande släktet att ställa det sämre än det äldre. Det är godt och väl att de, som nu innehafva dessa tjänster, få det bra, man bör också se till, att åt de kommande göres rättvisa.

Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)

Herr Wieselgren: Den minskade rätt, här ifrågasättes för docenterna vid våra universitet, har framkallat många ord af deltagande för deras lott. Men genom raden ofvanför i samma moment hänvisas till samma öde lärarne vid de enskilda läroverken, och om dem har ingen talat. Jag tror dock, att äfven deras öde borde fästa vår uppmärksamhet. Hvad en af de siste talarne erinrade om möjligheten, att docenternas verksamhet, då de fördjupade sig i vetenskapliga detaljer, väl kunde gifva dem ära och utmärkelse för mycket ovanliga insikter i dessa detaljer, men icke göra dem särskildt lämpliga till lärare vid våra läroverk — det bör icke kunna hafva någon tillämpning på dessa lärare vid enskilda läroverk, hvilka bedrifva alldeles samma undervisning, som utöfvas vid statens läroverk. Det kan ju icke falla mig in att nu framkomma med något yrkande; jag har från början haft klart för mig, att här gäller att tillvinna framgång åt det förslag, regeringen framlagt, och då bör icke något hinder i de särskilda punkterna läggas för framgången af det hela. Vi hafva arbetat, åtminstone vi, som äro gamla i Riksdagen, tillräckligt länge för att hinna fram till den punkt, dit vi nu kommit, för att vi skulle vilja ytterligare uttänja tiden för slutmålets nående. Men jag vill ändå nu uttala samma tanke, som jag framlade vid läroverksfrågans behandling 1896 här i kammaren, att de enskilda läroverken dock äga en ganska betydelsefull uppgift äfven i vårt land, och då en följd af den bestämmelse kammaren nu går att beträffande lärarne vid de enskilda läroverken godkänna, torde bli, fruktar jag, att dessas roll snart kommer att vara utspelad, anser jag mig böra till protokollet uttala min öfvertygelse, att denna följd måste vara att betrakta såsom mycket beklaglig.

Herr Fahlbeck: Så behjärtansvärd den framställning än var, som den siste ärade talaren gjorde beträffande lärarne vid enskilda läroverk, så vill jag likväl icke nu upptaga den, huru mycket jag än sympatiserar med densamma. Jag vet nämligen icke, att här föreligger något förslag härom, vid hvilket man kan fästa sig. Däremot har beträffande docenterna af ordföranden i det särskilda utskottet framlagts en reservation, till hvilken jag ber att få ansluta mig. Här har mycket talats i afton om förhållandet mellan universitet och skola och om de docenter, som gå från det förra till den senare. Man har tvistat äfven om arten och beskaffenheten af det tillskott, skolan på detta sätt mottagit från universitetet. Naturligtvis, detta kan vara mycket olika. Tänker man på en så kallad öfverårig docent, som går till skolan, kan det väl hända, att det tillskott i läroverkens krafter, som denne utgör, icke alltid är så särskildt utmärkt; men å andra sidan äro de många, som måste gå från universitetet vid unga år, emedan universitetet icke bjuder dem plats,

ett urval icke i sämre riktning utan tvärtom i bättre. Jag tror, att den siste talaren missuppfattat hvad filosofiska fakulteten i Uppsala härom yttrat. Dess yttrande afsåg, om jag fattat det rätt, att urvalet, som omtalades, gällde dem, hvilka kunde stanna kvar på grund af tillgång på platser, medan flertalet, då för dem icke funnes plats, måste gå. Denna sak är mycket behjertansvärd, ty dessa docenter, mina herrar, äro af alla, som egna sig, åt stats-tjänst, i grund och botten de sämst ställda. I ett afseende äro de rika, rika på förhoppningar, men jämförelsevis sällan gå dessa i uppfyllelse, och då äga de ingen lön för sitt arbete. Den enda lilla förmån de hade, det var denna rätt till lönetursberäkning vid läroverken. Nu skall äfven den tagas från dem. Hvarför? I grund och botten blott emedan man skall vara konsekvent. Att man skulle göra någon orätt åt andra därigenom, har jag icke blifvit öfvertygad om. Under sådana förhållanden, då det för docenterna är en så viktig sak, att, när de icke kunna af universitetet mottagas i brist på platser, för dem finnes utsikt att gå till skolan, och då jag är öfvertygad, att ett samband af detta slag mellan universitet och skola icke är till skada utan till stor nytta icke blott för universitetet utan framför allt för skolan, får jag tillstyrka bifall till herr Annerstedts reservation.

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

Herr statsrådet von Friesen: Då den reglering af lönerna för lärarne vid de allmänna läroverken, som utskottet föreslagit, i vissa afseenden afviker från den af Kungl. Maj:t gifna, anser jag mig skyldig att här angifva min ställning till frågan, sådan den för närvarande står. Skillnaden mellan propositionen och utskottets förslag är den, att då Kungl. Maj:t vid inskränkning af extra lärarnes lönetursberäkning dock bibehållit denna, då deras tjänstetid öfverstege 5 år, har utskottet i konsekvens med i allmänhet gällande grunder ansett, att den rätt att räkna tur, som extra lärarne innehafva, nu kunde bortfalla, då de såsom ordinarie få bättre löner. Jag får nu för min del förklara, att jag helst sett, om Kungl. Maj:ts framställning gått igenom, men anser jag mig kunna äfven med glädje acceptera utskottets förslag, särskildt med hänsyn till utskottets motivering. På sidan 101 af utskottsbetänkandet heter det nämligen på följande sätt: »Den i statsrådsprotokollet uttalade farhågan, att lärarnes befodrings-utsikter framdeles änyo kunde blifva alltför små genom otillräckligheten af antalet ordinarie platser, finner utskottet för de närmaste åren förebyggd genom det nu i utsikt ställda inrättandet af ett ganska afsevärdt antal ordinarie platser, och instämmande med föredragande departementschefen i hans uttalande mening, att det endast finnes ett effektivt sätt att förbättra de extra ordinarie lärarnes ställning, nämligen att förse läroverken med ett tillräckligt antal ordinarie platser, anser utskottet sig kunna förutsätta, att Riksdagen äfven framdeles kommer att för

Angående
lönerreglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)

sådant ändamål bevilja nödiga anslag, så att de för lärarnes befordran ogynnsamma förhållanden, som tidtals varit rådande, ej må åter inträda». Om alltså vid ett ökad lärjungeantal lärarebehovet, såsom naturligt är, kommer att stiga, men proportionen hålles sådan den nu fastställes, mellan extra och ordinarie lärare, så att extra lärarne må kunna beräkna att blifva ordinarie i medeltal efter fem år, så anser jag, att utskottets förslag är acceptabelt, hvilket jag uttalar för att få det anteckadt till kammarens protokoll.

Herr Törner: Till besvarande af den fråga, ledamoten på östgötabanken framställde till mig, får jag meddela, att det lilla räkneproblem han framlade hade varit fullkomligt riktigt under en förutsättning, nämligen om utskottet hade upptagit till tillstyrkande det af Kungl. Maj:t framställda förslaget. Så har nu icke varit förhållandet, och då jag bland reservanterna till utskottets hemställan fann grefve Klingspors namn och han i denna egenskap yttrade sig, torde det ursäktas mig, att jag tog för gifvet, att han reserverat sig med fäst afseende, icke på Kungl. Maj:ts förslag, utan på utskottets hemställan.

Herr Törneblad: Det förslag Kungl. Maj:t framlagt rörande lärarnes lönetursberäkning synes mig hafva vissa företräden framför utskottets, och jag skulle mycket gärna gå med på det och yrka bifall, om jag icke fruktade, att man därigenom äfventyrade det högre målet. Däremot tror jag icke, att det är någon fara, om man förenar sig med ordföranden i utskottet om hans framställning rörande docenterna. Denna fråga är så pass liten, att jag föreställer mig, att den icke på något sätt kan leda till sönderbrytande af förslaget. Skulle medkammaren icke vilja antaga det, är ju faran icke så synnerligt stor; då kan man tappa i en gemensam votering, om sådan kan äga rum, eller icke. Faran är mycket liten och torde icke kunna inverka på det hela.

Jag har velat framställa min mening till förmån för docenterna, därför att jag anser det vara till läroverkens förmån, om de kunna rekryteras med docenter, som äro lämpliga till undervisningens skötande äfven vid läroverken. Att många sådana finnas nu och att många sådana framför allt hafva funnits och tillfört läroverken betydande kraft, kan ingen, som känner läroverkens historia, förneka, och om det förr skett till förmån för läroverken, bör det kunna ske i ännu högre mån nu, då docenterna äro förbundna att genomgå profår, och om man vid profåret kan göra ett för läroverken godt urval, så är det mycket mer skäl att tala härom i Riksdagen än att fästa sig vid filosofiska fakultetens -- jag vågar säga -- något egendomliga motivering.

Herr Anderson, Albert: Då min verksamhet efter avslutade studier icke ägt rum vare sig inom universiteten eller de allmänna läroverken, så tror jag, att jag såsom fullkomligt opartisk person kan yttra min åsigt i frågan med några få ord. Min uppfattning är den, att universiteten och de allmänna läroverken bero af hvarandra. De måste äfven stå i ganska intimt samband med hvarandra, för att de på det för samhället nyttigaste sättet må kunna verka. Nu är förhållandet det, att docenterna vid universiteten redan länge haft rätt till lönetursberäkning vid de allmänna läroverken. Skulle man nu beröfva dem detta, så brister ett band emellan universiteten och de allmänna läroverken, och om det bandet brister — det kan nu icke vara så starkt — så är det säkerligen icke nyttigt för det allmänna. Man har talat om att docenterna vid universiteten sysselsätta sig med specialstudier. Det är visserligen sant, men det är mycket säkert, att de också hafva kunskaper på andra områden. Jag kan icke föreställa mig annat, än att både för universitet och läroläroverk det vore nyttigt, om nu gällande bestämmelser finge fortfora, och därför instämmer jag i herr Annerstedts reservation.

*Angående
lönereglering
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

Grefve Klingspor: Då jag icke fått något understöd för mitt yrkande om höjning af löneförmånerna för gymnastiklärarna, skall jag bedja få återtaga det yrkande, jag gjort vid detta moment.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å förevarande moment under öfverläggningen framställda särskilda yrkanden beträffande två stycken, hvartill han ville återkomma efteråt, nämligen dels det stycke, som började med orden »att lektorer vid sjökrigsskolan» (nederst å sid. 121 och öfverst å sid. 122 å det tryckta utlåtandet), dels ock det stycke, som å sid. 122 började med »att genom förestående bestämmelser». Vidkommande momentet i öfrigt återstode allenast det yrkande, att hvad utskottet hemställt skulle bifallas.

Vid sedermera framställd proposition bifölls hvad utskottet i denna del af momentet hemställt.

Härefter yttrade herr talmannen, att vidkommande det stycke, som började med orden »att lektorer vid sjökrigsskolan», nederst å sid. 121 och öfverst å sid. 122, under öfverläggningen yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Annerstedt*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid detta moment afgifna reservation.

*Angående
lönebegärande
för lärare-
personalen.
(Forts.)*

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af herr Annerstedts yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande det med orden »att lektorer vid sjökrigsskolan» börjande stycket, nederst å sid. 121 och öfverst å sid. 122, i punkten 14 mom a) i första särskilda utskottets utlåtande n:o 2 bifaller utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den af herr Annerstedt m. fl. vid detta moment afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 32;

Nej — 78.

Herr talmannen yttrade därpå, att beträffande det stycke, som å sid. 122 i det tryckta utlåtandet började med »att genom förestående bestämmelser», yrkats, att orden »läroverken samt de i nästföregående moment» måtte utbytas mot orden »de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna, högre lärarinneseminarier samt öfriga i nästföregående stycke.»

Vid härefter gjord proposition biföll kammaren sistomförmälda yrkande.

Mom. b).

*Angående
löneföränd-
ringarna för
ordinarie
ämneslära-
rinnor.*

Utskottet hade i detta moment hemställt, »att för ordinarie ämneslärarinna vid statens samskolor må bestämmas följande löneförändringar:

för första lärarinna: två lönegrader å 1) 1,400 kronor, 2) 1,900 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 600 kronor;

för *lärarinna*: två lönegrader å 1) 1,000 kronor, 2) 1,500 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 500 kronor;

att i fråga om skyldighet att vara underkastad förflyttning skall för lärarinnor vid samskola gälla hvad i sådant afseende för adjunkter vid realskola blifvit stadgadt;

att för nämnda lärarinnor må i öfrigt gälla samma villkor och förbehåll för åtnjutande af ofvannämnda löneförmåner, som för adjunkter vid de allmänna läroverken blifvit stadgade.»

Angående löneförmåner för ordinarie ämneslärarinnor.
(Forts.)

Herr Boström, Filip: Jag har, herr grefve och talman, i en motion tillåtit mig hemställa om uttalande af Riksdagen, att för kvinnlig lärare bör *principiellt* fordras samma kompetens som för manlig, samt vidare att kvinnlig lärare bör i afseende å tjänstgöring i skolans samtliga klasser komma till full likställighet med man; samt att kvinnlig lärare äfven i öfrigt, i den mån Riksdagen finner en närmare pröfning af förhållandena redan nu kunna därtill föranleda, må vinna likställighet med manlig lärare; samt ytterligare att lärarinna, som träder i gifte, ej må vara ovillkorligen skyldig att afgå från sin lärarinneplats. Då det moment i den föredragna punkten, som nu senast upplästes, i någon mån sammanhänger med den motion, jag tillåtit mig väcka, anhåller jag att nu få yttra några ord, och kommer jag icke vidare, då denna motion i sista momentet af den föredragna punkten förekommer, att besvara kammaren med något uttalande.

Redan 1866 uttalade Rikets Ständer, att de ansågo, »att anställning i tjänst och befattning, hvartill kvinna pröfvades lämplig, och hvarifrån hon icke genom grundlag eller civillag utstängdes, hädanefter bör henne tillkomma, då hon visar sig därtill äga erforderliga kunskaper och skicklighet, och att därför tillfälle borde beredas kvinnor att aflägga de för dylika anställningar föreskrifna kunskapsprof». Efter detta Rikets Ständers uttalande 1866 utfärdades 1873 kungl. bref, hvarigenom medgafs kvinna rätt att vid universiteten aflägga alla där i den filosofiska fakulteten befintliga examina. Det är naturligt att, på samma gång detta kungl. bref afgafs, man bland kvinnorna hyste förhoppning, att, sedan detta medgifvande under en följd af år ägt berättigande, äfven anställning, som svarade emot dessa examina, skulle blifva kvinna tillförsäkrad. Så blef emellertid icke förhållandet. Visserligen har ett stort antal kvinnor, hvilket man kan se af katalogerna vid våra universitet, tagit så väl filosofie kandidat- som filosofie licentiatexamina, och en hel del hafva äfven gått igenom profår och detta med mycket goda vitsord, öfverträffande dem, som tillfallit de manliga profårskandidaterna, men det oakadt har icke någon kvinna vunnit anställning vid läroverken, om man därifrån undantager tvenne fall, där dispens blifvit meddelad, och dessa två hafva icke kommit utöfver extra lärare-befattningar.

*Angående
löneförmå-
nerna för
ordinarie
ämneslära-
rinnor.*
(Forts.)

Jag erkänner nu, att på grund af det beslut, som Riksdagen i dag fattat, en ganska stor fördel vunnits för dessa kvinnor, då man beslutat sig för att inrätta en ny skolform, samskolan, där lärarekrafterna skola bestridas såväl af män som af kvinnor. Men i fråga om kompetensvillkoren till dessa kvinnliga lärarinnebefattningar har såväl kommittén som Kungl. Maj:t och senast utskottet stannat vid den uppfattningen, att den kompetens, som erhålles genom genomgående af det tvååriga högre lärarinneseminariet, skulle vara till fyllest för att erhålla en dylik plats. Samtidigt som ett sådant uttalande gjorts har det såsom villkor för en man att erhålla en dylik befattning vid samskola stadgats, att han skall hafva samma lärdomsprof, som erfordras vid alla de andra allmänna läroverken, d. v. s. en akademisk examen, det må vara filosofie kandidaten eller licenciaten, jämte två års profårskurs. Nu har med styrka betonats, att dessa samskolor icke skola vara gosskolor, där undervisning lämnades åt flickor, utan samskolor för gossar och flickor, d. v. s. lärjungarna äro fullkomligt likställda vid denna nya organisation. Man hade ju då kunnat tro, att de villkor, som erfordrades för att erhålla plats såsom manlig och kvinnlig lärare, skulle vara kongruenta. Så är det icke. Beträffande de manliga är föreskrifvet, att de skola hafva genomgått de prof, som erfordras till lärares tjänster vid andra allmänna läroverk, under det de kvinnliga skulle bibehållas vid de insikter, de erhållit efter genomgående af det nämnda seminariet. Nu är jag den förste att erkänna — och jag saknar icke direkt erfarenhet — att den undervisning, som bibringas af dessa lärarinnor, är i allmänhet synnerligen god. De hafva visat en uthållighet, en kärlek till sitt arbete och till ungdomen, utan hvilka egenskaper hvarje undervisning blir mer eller mindre resultatlös, och de hafva därjämte visat en skicklighet i sina ämnen, som i allmänhet varit fullt tillfredsställande.

Särskildt har man med de stipendier, som under senare år utdelats till lärarinnor för att utrikes inhämta kunskap i modärna språk, vunnit mycket stora fördelar i våra flickskolor. Jag erkänner det villigt. Men detta hindrar enligt min uppfattning icke, att samtidigt som dessa lärarinnor äro goda krafter det kan bland dem, som genomgått examen vid våra universitet och sin profårskurs vid de allmänna läroverk, där sådan meddelas, finnas sådana subjekt, som gjort sig ännu mera förtjänta af att erhålla en sådan tjänst. Det synes mig absolut nödvändigt, när man nu bildar en organisation, för hvilken många hysa en ganska stor del farhågor, det synes nödvändigt, säger jag, att man ordnar så, att kompetensen bland alla lärarekrafterna blir så god som möjligt. Man har från olika håll och olika land och, äfven från ett par håll inom vårt land haft att tala om sorgliga följder af denna samskoleundervisning, och det har visat sig såväl utrikes som inom vårt eget land, att anledningen till att ett sådant re-

sultat uppstått, uteslutande varit dålig ledning. Då nu så många inom denna ärade kammare hysa den uppfattningen, att sådana farhågor icke äro oberättigade, synes det mig äfven vara i denna kammares eget intresse att se till, att dessa lärarekrafter höjas så mycket som möjligt.

Jag vet, att i det nu föredragna momentet ett yrkande göres inom Andra Kammaren angående en skrifvelse till Kungl. Maj:t, men då jag för min del hyser den öfvertygelsen, att denna kammare icke är redobogen att följa med i ett sådant yrkande, skall jag icke tillåta mig att afgifva något sådant. Äfven uti en af de andra punkterna, som beröras i min motion, kommer ett yrkande i Andra Kammaren att afgifvas, och det gäller kvinnas skyldighet att afgå, ifall hon gifter sig. Jag skall tillåta mig att i detta hänseende fästa kammarens uppmärksamhet på ordalydelsen af en paragraf i nu gällande stadga för folkskolelärareseminarierna den 29 januari 1886. Den lyder sålunda: »I händelse lärarinna med adjunkts tjänstgöring träder i gifte, må det ankomma på konsistoriets bepröfvande, om hon må bibehållas vid tjänsten; och äger konsistorium sedermera uppsäga henne därifrån, då läroverkets bästa finnes sådant kräfva.» Jag föreställer mig, att man icke bort i detta betänkande göra ett så kategoriskt uttalande, som att en kvinna i alla händelser måste från sin tjänst afgå, om hon ingår äktenskap. Jag känner fall inom landsorten, då en gift lärarinna, föreståndarinna för en flickskola, genom ett sådant beslut som detta, då flickskolan måste indragas på grund af samskolas inrättande i samma lilla stad, blir af med sitt lefvebröd just genom denna bestämmelse, att någon dispens från detta stadgande icke kan henne beredas. Jag tror det hade varit lyckligt, om man, med bibehållande af den uppfattning, som gör sig gällande i seminariestadgans nu upplästa paragraf, hade gjort ett sådant medgifvande. Äfven härutinnan skall jag icke tillåta mig att besvara kammaren med något yrkande. Jag hoppas och tror, att herr ecklesiastikministern, om han fäster något afseende vid hvad härom yttrats, äfven kommer att till äfventyrs göra de bestämmelser, som kunna gå i öfverensstämmelse med den uppfattning, jag här tillåtit mig uttala.

Herr Trygger: Jag instämmer helt och hållet med hvad den siste talaren yttrade såväl med afseende å kompetensfordringarna för lärarinnor i samskolor som med afseende å den egenomliga bestämmelsen, att lärarinna skall förlora sin plats, när hon gifter sig. I förra afseendet får jag säga, att en proposition, som är skriven med så ovanlig klarhet som denna, har dock i denna punkt visat en märkvärdig inkonsekvens. Man ser, att statsrådet börjat tröttna något, och då har han, i stället för att använda sin egen penna, tagit för god kommittérades motivering. Denna är dock, såvidt jag förstår, en ganska misslyckad moti-

*Angående
löneföränd-
ringarna för
ordinarie
ämneslära-
rinnor.*
(Forts.)

*Angående
löneförmå-
nerna för
ordinarie
ämneslära-
rinnor.
(Forts.)*

vering. Kommittéerade åberopa såsom stöd för att dessa lärarin-
nor icke skulle behöfva så hög kompetens som lärarne, att sam-
skolelärarinnornas verksamhet skulle i hufvudsak blifva lika med
lärarinnornas vid nuvarande flickskolor. Men skulle man icke
också kunna säga, att deras verksamhet blir densamma som lä-
rarnes, och därför borde fordras högre kompetens än i nuvarande
flickskolor eller samma kompetens som för lärare? Således, denna
argumentation duger icke. Jag skall emellertid icke vidare dröja
vid denna fråga. Jag vill blott slå fast hvad den förre talaren
sagt om kompetensen och det orimliga och obilliga uti att ute-
sluta en lärarinna, därför att hon gifter sig.

Jag skall nu gå in på en annan sak. Vi hafva gifvit kvin-
nan rättighet att taga akademisk examen och det har hon be-
gagnat sig af, såsom den siste talaren sade, med stor framgång,
och nu kommer här i dag att antagas ett kungligt förslag, som
innebär en omorganisation af våra allmänna läroverk. Hafva
herrarne då tänkt sig, huru den akademiskt bildade kvinnans
ställning beröres af den tolkning, man har gifvit 28 § i Sveriges
regeringsform. Det har hos Kungl. Maj:ts regering gjorts gällande
för några år sedan den tolkningen af denna paragraf, att befatt-
ningar, som konungen tillsätter i statsrådet, icke kunna anförtros
åt kvinnor, utan blott åt män, och man gick så långt i det spe-
ciella fallet, att man ansåg, att detta hindrade en kvinna icke
blott att utnämnas till en sådan befattning utan äfven förordnas
att upprätthålla densamma. Således, en tjänst som konungen
tillsätter i statsrådet, kan enligt 28 § regeringsformen innehafvas af
en man, men icke af en kvinna; hon kan enligt nämnda lagtolkning
icke ens förordnas att sköta befattningen. Nu se vi åter, att här i
samskolorna kvinnor skola anställas i ordinarie befattningar. Men
hvilketdera stadgande skall gälla? Naturligtvis skall grundlagen
gälla! Kanske den angifna tolkningen emellertid är felaktig, då
går ju allting bra, och för min del fasthöll jag, när frågan se-
nast var före, och fasthåller fortfarande, att det är en misstolk-
ning af 28 § regeringsformen, att man icke skall kunna förordna
en kvinna till befattning, som konungen tillsätter i statsrådet. Då det
däremot gäller utnämning, är saken tvifvelaktig, och grundlagens
ordalag tala för att kvinna icke kan af konungen utnämnas.
Men till lärarinna i samskolan skall hon dock utnämnas. Då
det väl ej kan på allvar sättas ifråga, att tillsättningen af samma
befattning skall ske på ett sätt, när fråga är om en man, och
på ett annat, när fråga är om en kvinna, hoppas jag, att herr
statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ställer sig i för-
bindelse med sin kollega i justitiedepartementet och att vi således få
fram ett förslag angående ändring af 28 § regeringsformen, ty
annars har kvinnan genom hvad vi gjort i dag kommit i en syn-
nerligen olycklig ställning. Hon blir genom grundlagen utesluten
icke blott från lärarebefattning i allmänhet vid statens realskolor

och gymnasier, utan äfven från dylik tjänst vid samskolorna, där man dock vetat bereda henne plats. Men herrarne kunna säga: ingen förändring har skett. Jo, lärarebefattningar hafva förut tillsats af domkapitlen, men genom det beslut, som förut i dag fattats om öfverstyrelsen etc., är afsedt att utnämningen hädanefter skall ske genom Kungl. Maj:t i statsrådet. Detta är den stora förändringen.

Vi hafva gifvit kvinnan rätt att taga akademisk examen och mången har gjort det på ett förträffligt sätt; filosofiska fakulteten har flera förtjänstfulla kvinnliga lärjungar. Vi böra då vara betänkta på att gifva kvinnorna full rättvisa, så att de kunna få valuta för sitt arbete likaväl som männen.

Jag har intet yrkande att göra, utan har blott velat få detta uttaladt till protokollet.

Herr statsrådet von Friesen: Det är ju ett faktum, som icke heller förnekats af de båda föregående talarne, att genom nu föreliggande förslag kvinnor få tillträde till befattningar vid en viss klass af allmänna läroverk, och att sålunda ett steg är gjordt framåt i denna riktning. Detta steg är icke så stort, som många önskat, det är icke så stort, som de petitionärer önskat, hvilka tagit akademisk examen och genomgått profår. Deras petition till Kungl. Maj:t beror ännu på Kungl. Maj:ts afgörande, och detta har återigen sin grund i att ännu icke alla yttranden inkommit från vederbörande myndigheter. Anledningen att så icke skett är nog den, att detta är en ganska svår och kinkig fråga, icke blott i och för sig, utan äfven emedan den innesluter i sig, såsom alla veta och som jag icke här behöfver påpeka, en kinkig social fråga, som måste lösas med försiktighet och förstånd. Jag är visst icke obenäget stämd mot de kvinnliga filosofie doktorer och filosofie kandidater, som genomgått profår och aflagt examen, men jag har icke ansett riktigt att från kompetens för lärarinnetjänst vid samskola utesluta dem, som genomgått högre lärarinneseminariet, den enda institution i vårt land, som speciellt har till uppgift att meddela en högre lärarinneutbildning. Och jag tror icke, att de båda grupperna, elever vid högre lärarinneseminariet och akademiskt bildade kvinnor, skola träda i vägen för hvarandra, utan att de mycket väl kunna komplettera till samma tjänster.

Den sociala frågan är svår att afgöra, och det skulle icke vara lämpligt att här i afton gå in på den. Jag vill endast beröra den fråga, den siste talaren upptog, nämligen om 28 § regeringsformen, där det talas om män. Det har funnits en tolkning, att »män» betyder »medborgare», i hvilket fall paragrafen icke lägger något hinder i vägen för kvinnors utnämmande, men om så är, att den hittills lagt hinder, vore önskligt att den ändrades, så att icke kvinnor vore af grundlagen hindrade att söka

*Angående
löneföränd-
ringarna för
ordinarie
ämneslära-
rinnor.*
(Forts.)

Angående
löneförmä-
nerna för
ordinarie
ämneslära-
rinnor.
(Forts.)

och utnämnas till sådan befattning. Och jag hoppas, att en så varm vän af kvinnosaken som den siste talaren och en så skicklig ledamot i konstitutionsutskottet som han icke skall underlåta att sörja för detta konstitutionella hinders undanröjande. Emellertid finnes intet hinder, om icke grundlagens bestämmelse hunnit blifva ändrad tills detta börjar, att dessa lärarinnor tills vidare förordnas af öfverstyrelsen med rätt för dem att hos Kungl. Maj:t besvära sig öfver öfverstyrelsens beslut.

Friherre Klingspor: Jag vill icke inlåta mig på någon diskurs om grundlagsändring eller behovet däraf, utan helt enkelt endast yttra, att jag finner det vara ett fel, kan jag säga, i förslaget, att det icke öppnar tillfälle för kvinnor att vara extra lärarinnor vid de högre läroverken, jag menar nu icke samskolorna, utan de andra. Jag anser nämligen, att det finnes ett flertal kvinnor, som tagit studentexamen och som i kunskaper stå fullt i jämbredd med män, hvilka utöfva dessa befattningar, och hvarför dessa kvinnor då skola vara hindrade att undervisa, synnerligast i de lägre klasserna, kan jag icke inse. Men jag säger detta icke egentligen för kvinnans skull utan för barnens skull, ty jag anser, att i de lägre klasserna fruntimmer, som hunnit till en viss mognad, undervisa ofantligt mycket mera lättfattligt för barnen, än männen kunna. De hafva ett slags moderskänsla för barnen och omvårdnad om dem, som man svårigen kan tänka sig att mannen har, och allra minst gamla extra lärare och adjunker, som undervisat i skolan ett 20-tal år; dessa hafva icke längre samma förmåga att för barnen framlägga elementerna, som de möjligen en gång ägt, utan den är försvunnen sedan långt tillbaka. De hafva ytterst svårt att sätta sig in i barnens tankegång. Men när man hör fruntimmer undervisa, får man ett intryck af att de hafva ett helt annat tålmod, en helt annan seghet och förmåga att få barnen att förstå saker och ting. Därför är det min uppfattning, att ifall ecklesiastikministern ville söka öppna väg för kvinnorna, så att de finge tillträde till extra platser vid de högre fullständiga läroverken, tror jag att undervisningen skulle vinna på detta. Man vunno vidare, att den klagan, som nu så mycket hörs, öfver den stora mängd extra lärare, som står i kö för att få ordinarie platser, komme att försvinna. Ty det är gifvet, att om fruntimmer finge anställas som extralärare, skulle de manliga extraläraryes antal minskas och de, som funnes kvar, skulle lättare få ordinarie befattning. Jag tror icke det bör komma i fråga att fruntimmer komma på ordinarie stat. Jag tror icke, att det vore lyckligt för skolan, om de vid högre ålder funnes kvar, ty den förmåga, de äga vid yngre år och som är så fördelaktig i det hänseende jag nämnde, tror jag att de förlora sedermera. Men om de vid c:a 25 år finge anställas i de lägre klasserna och sedan vara en

10 år i skolan, komme skolan och undervisningen att hafva fördel af detta. Jag tror, att de själfva också skulle hafva fördel däraf, om de sedermera komme att fortsätta vid högre läroverk för flickor eller på andra håll. De skulle således icke vara bundna vid de högre allmänna läroverken för alltid.

Då denna fråga om kvinnans deltagande i undervisningen upptagits, visserligen icke på det sätt jag gjort, vid denna punkt af andra talare, har jag icke velat vänta tills den punkt föredrages, dit detta mitt inlägg mera direkt hörer, utan jag tänkte det kunde vara så godt att gifva ett uttryck åt mina åsikter i detta ämne redan nu, då det ju är önskvärdt att man uttalar sina olika tankar, när det är fråga om en så stor förändring i läroverkens organisation, som nu är fallet, i ett samband.

I sammanhang härmed och medan jag har ordet, vill jag säga, att jag tillhör antalet af dem, som väntat sig en hel del af förändringen och medverkat första gången vid skrivelsens aflåtande, och detta ganska mycket därför, att här uppstod ett så stort lärdomsproletariat därigenom att alla drefvos på till studentexamen. Jag ville begränsa detta. Men konsekvensen ville jag skulle blifva, att man amputerade åtskilliga högre läroverk, där såsom t. ex. i Luleå, Hudiksvall, Strängnäs, Vänersborg, Västervik, Visby m. fl. på grund af det ringa lärjungeantalet kostnaderna för undervisningen blifva relativt alldeles för höga. Statens bidrag till kostnaden för vissa af dessa läroverk har vid annat tillfälle påvisats uppgå till öfver 500 kr. per elev. Medelkostnaden borde ej öfverstiga 200 kronor. Det modet har utskottet icke haft. Och jag erkänner att därtill kräfts ett stort mod, ty vi hafva sett, huru försöket med exempelvis Vimmerby slagit ut.

Något genomfördt arbete är nu icke gjordt. Icke blir det billigare, såsom vi tänkt oss, och så går det oftast, om man försöker göra en sak ur synpunkten att få det billigt och praktiskt; när alla skola göra sina lokala intressen gällande, blir det raka motsatsen. Men det få vi finna oss i.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Biling: Jag begärde ordet endast för att få framställa en enfaldig fråga med anledning af de sista orden i herr statsrådets yttrande.

Han sade, att om det så förhåller sig, att konungen är af 28 § regeringsformen förhindrad att utnämna kvinnor, så är det ju intet hinder för att denna utnämningrätt tills vidare öfverlämnas åt läroverksöfverstyrelsen.

Jag frågar då: Kan Kungl. Maj:t på någon annan öfverlåta en rätt, som han icke själf har? Det gäller väl alltid att man icke på en annan kan öfverlåta en rätt, som man icke själf äger, och äger Kungl. Maj:t enligt grundlagen iugen rätt att utnämna

*Angående
löneförmå-
nerna för
ordinarie
ämneslära-
rinnor.
(Forts.)*

*Angående
löneföränd-
rerna för
ordinarie
ämneslära-
rinnor.
(Forts.)*

kvinnor, så har han väl lika liten rätt att öfverlåta åt öfverstyrelsen att utnämna dem.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande moment hemställt.

Mom. c) och d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ingressen.

Utskottets hemställan bifölls i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Afdelningarne B—D.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

*Angående
de allmänna
läroverkens
stat.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen

»att af de för fyllande af den af departementschefen till statsrådsprotokollet framlagda normalstaten erforderliga läraretjänsterna på ordinarie stat bevilja anslag till 8 lektors- och 26 adjunksbefattningar att på de olika läroverken fördelas i enlighet med de af departementschefen angifna grunder;

att öka anslaget till arfvoden åt bibliotekarier med 1,000 kronor eller från 7,000 kronor till 8,000 kronor;

att öka anslaget till arfvoden till skrifbitråden åt rektorerna vid de högre läroverken samt vid vissa femklassiga läroverk med 3,000 kronor eller från 12,000 kronor till 15,000 kronor;

att öka anslaget till arfvoden åt skolläkare vid de allmänna läroverken med 600 kronor eller från 7,900 kronor till 8,500 kronor;

att öka anslaget till extra arfvoden åt gymnastiklärare samt till anskaffande af ammunition för målskjutning m. m. med 9,000 kronor eller från 64,000 kronor till 73,000 kronor;

att öka anslaget till extra arfvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken med 17,000 kronor eller från 40,000 kronor till 57,000 kronor;

att öka anslaget till extra arfvoden åt musiklärare med 3,000 kronor eller från 1,500 kronor till 4,500 kronor;

att öka anslaget till resestipendier åt lärare i främmande lefvande språk med 4,000 kronor eller från 6,000 kronor till 10,000 kronor;

att öka anslaget till reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskildt vid de läroverk, där profårskurs är anordnad, med 2,000 kronor eller från 4,000 kronor till 6,000 kronor;

att till en öfverstyrelse för de allmänna läroverken på ordinarie stat bevilja ett anslag å 22,000 kronor;

att dels på grund häraf, dels för genomförande af lönerogering för lärare och lärarinnor vid de allmänna läroverken enligt de af departementschefen till statsrådsprotokollet närmare angifna grunder, dels ock under förutsättning af bifall till nådiga propositionen den 11 december 1903 angående upphörande af Öfver Selö pastorats prebendeegenskap höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ett belopp af 1,596,788 kronor eller från 3,344,761 kronor till 4,941,549 kronor;

att till främjande af slöjdundervisningen vid de allmänna läroverken på ordinarie stat bevilja ett förslagsanslag med titel: »Undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken» å 10,000 kronor, att användas sålunda, att vid läroverk, som visat sig äga på ändamålsenligt sätt anordnad slöjdundervisning, årligen må utgå för hvarje slöjdfdelning af femton lärjungar vid realskola för gossar 150 kronor och vid samskola 100 kronor;

att för tillfällig löneförbättring åt lärare vid allmänna läroverk och pedagogier, som enligt förslaget skola ombildas till samskolor eller indragas, på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 103,700 kronor; samt

att till arfvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 150,000 kronor.»

Med anledning häraf hade yrkats:

af herr *R. Johansson* (motion n:o 178 i Andra Kammaren):
»att Riksdagen, under förutsättning, det Kungl. Maj:ts nådiga proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk etc. i öfrigt bifalles, ville för sin del besluta:

dels att de i förenämnda nådiga proposition omförmälda 37 högre allmänna läroverken skola så anordnas, att i hvarje fall realskolan i organisatoriskt afseende fullständigt skiljes från gymnasiet, och att för sådant ändamål 37 stycken adjunktsbefattningar skola förvandlas till rektorsbeställningar vid realskolor; och

dels att — med minskning i motsvarande mån af antalet föreslagna adjunktsbefattningar — vid hvarje realskola tvenne folkskolelärare och vid hvarje samskola en dylik lärare skall an-

*Angående
de allmänna
läroverkens
stat.
(Forts.)*

*Angående
de allmänna
läroverkens
stat.
(Forts.)*

ställas för meddelande af sådan undervisning i dessa skolors lägsta klasser, hvilken icke afser främmande språk, och att lönen för ifrågavarande lärare skall utgå med belopp, som i hvarje fall med 1,000 kronor understiger motsvarande lönebelopp för ordinarie adjunkt»;

af herr *P. O. Lundell* (motion n:o 196 i Andra Kammaren):
»att Riksdagen måtte besluta att från och med läsåret 1904—1905 inga nya parallellafdelningar utföver ordinarie stat må vid de allmänna läroverken anordnas;

att med afslag å Kungl. Maj:ts hemställan om anslag till 8 lektors- och 26 adjunktsbefattningar anmoda Kungl. Maj:t att till instundande Riksdag inkomma med utredning, hvilka nu befintliga parallellafdelningar må kunna indragas och hvilket antal nya ordinarie lärareplatser af olika slag som erfordras;

att i riksstaten uppföra posten »Till de allmänna läroverken (reservationsanslag)» med 4,565,549 kronor;

att i enlighet med ofvanstående yrkande om afslag å förslaget om samskolor afslå Kungl. Maj:ts förslag om 103,700 kronor för tillfällig löneförbättring åt lärare vid de allmänna läroverk och pedagogier, hvilkas utbildning till samskolor af Kungl. Maj:t ifrågasatts»;

af herr *O. V. Lundberg* (motion n:o 58 i Första Kammaren):
att Riksdagen, med godkännande af Kungl. Maj:ts begäran om ett förslagsanslag å 10,000 kronor till undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken, måtte i de af Kungl. Maj:t föreslagna grunder för anslagens användande besluta den ändring, att af anslaget må årligen utgå 150 kronor för hvarje slöjdafdelning af 15 lärjungar vid såväl realskola för gossar som vid samskola»;

af herr *K. Starbäck* (motion n:o 236 i Andra Kammaren):
att Riksdagen måtte till arfvode åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 160,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande punkt på angifna grunder hemställt i

Afdelningen A (ingressen och mom. a)

att Riksdagen, med bifall till herr Lundbergs motion, men med afslag å herrar Lundells och Starbäcks motioner, i hvad de röra förevarande punkt, samt å herr R. Johanssons motion, måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förslag,

a) att af de för fyllande af den af departementschefen till statsrådsprotokollet framlagda normalstaten erforderliga läraretjän-

sterna på ordinarie stat beviljades anslag till 7 lektors- och 25 adjunksbefattningar, att på de olika läroverken fördelas i enlighet med de af departementschefen angifna grunder.

*Angående
de allmänna
läroverkens
stat.
(Forts.)*

Mom. a).

Vid detta moment och mom. b) hade reservation afgifvits af herr *Annerstedt*, som yrkat:

»att, därest hvad i reservationen vid punkterna 6:o och 8:o yrkats angående läroverket i Ystad varder af Riksdagen godkänt, Riksdagen måtte dels bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att en ny lektors- och en ny adjunksbefattning upprättas vid läroverket därstädes, dels höja det af utskottet föreslagna beloppet af reservationsanslaget till allmänna läroverken med 9,950 kronor».

Herr *Annerstedt*: Med anledning af kammarens beslut i fråga om det högre läroverket i Ystad skulle här tilläggas en lektors- och adjunksbefattning till de af utskottet föreslagna. Således skulle i öfverensstämmelse med den kungl. propositionen antalet lektorsbefattningar blifva åtta och antalet adjunksbefattningar tjugosex.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes af kammarens beslut angående läroverket i Ystad.

Mom. b)—k).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. l).

Utskottet hade i detta moment hemställt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förslag, »att dels på grund af de här ofvan i mom. a)—k) omnämnda särskilda anslagen, dels för genomförande af löneroglering för lärare och lärarinnor vid de allmänna läroverken enligt ofvan närmare angifna grunder, dels ock under förutsättning af bifall till propositionen den 11 december 1903 angående upphörande af Öfver Selö pastorats prebendeegenskap» reservationsanslaget till de allmänna läroverken höjdes med ett belopp af 1,596,838 kronor eller från 3,344,761 kronor till 4,941,599 kronor.

*Höjning af
reservations-
anslaget till
allmänna
läroverken.*

Herr *Annerstedt*: Jag anhåller att kammaren med anledning af beslutet angående läroverket i Ystad måtte höja det af utskottet föreslagna beloppet af reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 9,950 kronor.

Höjning af
reservations-
anslaget till
allmänna
läroverken.
(Forts.)

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll utskottets i förevarande moment gjorda hemställan med den ändring, att i anledning af kammarens beslut angående läroverket i Ystad det af utskottet föreslagna beloppet af reservationsanslaget till allmänna läroverken höjdes med 9,950 kronor.

Mom. m)—o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ingressen.

Utskottets hemställan bifölls i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Afdelningen B.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Mom. a).

I en af friherre *G. J. De Geer* i Andra Kammaren under n:o 240 afgifven motion hade föreslagits,

»att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t i samband med den förestående omregleringen af de allmänna läroverken täcktes taga under ompröfning, huru undervisningen särskildt på de lägre stadierna eller inom den föreslagna realskolan må kunna blifva mindre abstrakt och formell samt mindre grundad på minnesläsning och i stället mera syftande till en så vidt möjligt på åskådning, iakttagelse och experiment stödd förståndsutbildning, och huru i samband därmed ett väsentligt ökad utrymme såväl och förnämligast inom realskolan som äfven inom realgymnasiet må kunna beredas åt naturvetenskaperna och särskildt åt fysik och kemi.»

Utskottet hade på angifna grunder hemställt, »att Riksdagen måtte på det sätt bifalla friherre *De Geers* motion, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke undervisningen särskildt inom realskolan må kunna blifva mindre abstrakt och formell samt mera syftande till en på åskådning och experiment stödd förståndsutbildning och i samband därmed ett ökad utrymme såväl och förnämligast inom realskolan som äfven inom realgymnasiet må kunna beredas åt naturvetenskaperna och särskildt åt fysik och kemi.»

Angående
undervis-
ningsplanen
för de all-
männa läro-
verken.

Friherre Palmstierna: De föregående sexton punkterna kunna ju egentligen sägas hafva innefattat medlen för att slutligen komma fram till den föreliggande sjuttonde punkten, målet som gäller studieplanen eller kanske, rättare sagdt, ungdomens uppfostran. Här har hela dagen talats om läroverken och lärarne, jag tycker det kan vara skäl att nu tala något äfven om lärjungarna.

Utskottet har nu föreslagit en skrifvelse till Kungl. Maj:t i syfte att undervisningen skulle blifva »mindre abstrakt och formell samt mera syftande till en på åskådning och experiment stödd förståndsutbildning». Ja, det tror jag nog vore mycket fördelaktigt, men därjämte har man äfven talat om att åt undervisningen i fysik och kemi borde beredas ökad utrymme. För min enskilda del har jag visst ingenting emot ett ökad utrymme för dessa båda ämnen uti en tid, som man plär kalla ångans och elektricitetens tidevarf, under förutsättning likväl att ämnena läsas så, att det ej blir fråga om svärlösta problem, hvilka ej lämpa sig för den förberedande undervisningen, utan att det meddelas en noggrann information i afseende å de naturvetenskapliga grunderna och dessas tillämplighet i det praktiska lifvet, hvarigenom lärjungarnas iakttagelse- och tillämpningsförmåga skärpes. Ett ämne, hvaruti en sådan undervisning med särskild fördel borde kunna meddelas, är mekanik, hvaraf man med hvarje dag som går är i tillfälle iakttaga nya tillämpningar.

Men fråga kan ju vara, om det är skäl uti att Riksdagen skrifver till Kungl. Maj:t i en sådan sak, då nu en kommitté har gjort sig så mycket besvär med utarbetande af en ny undervisningsplan.

Det var dock icke i detta afseende jag ville yttra mig, och jag tänker icke heller här framställa något yrkande uti en fråga, den jag för min del finner helt och hållet ligga inom Kungl. Maj:ts sfär. Jag vill ej tala till förmån för studiernas ökande utan till förmån för deras minskande, alldenstund jag är alldeles bestämdt öfvertygad om att lärjungarna i våra skolor blifva öfveransträngda. Vi, mina herrar, som sitta här om dagarna och äro ganska ordentliga arbetare, vi finna nog att vi knappt i längden stå ut med åtta timmars dagligt intellektuellt arbete, knappt med 7 timmar. Men huru skall då en yngling, en gosse under uppväxtåren, stå ut med 5 å 6 timmars lektioner dagligen samt 2 å 3 timmars öfverläsning. Detta är för mycket och afhjälpes ingalunda genom läsårets bestämmande till 36 eller 38 veckor med eller utan feriearbete; ty man tager ut af lärjungarna, gossar eller flickor, det mesta möjliga, läsåret må nu omfatta det ena eller andra antalet veckor. Följden blir också den, att fjärdedelen af klassen blir kuggad och förmår ej följa med undervisningen samt att alla, äfven de mest begåfvade, blifva trötta. Man ser, huruledes gossarna i början glädja sig åt skol-

*Angående
undervisningsplanen
för de allmänna läro-
verken.
(Forts.)*

*Angående
undervis-
ningsplanen
för de all-
männa läro-
verken.
(Forts.)*

gången och nästan längta därefter, men den lusten är dem snart beröfvad.

En talare ordade i går om den tid, då man läste latin med nöje och framgång. Ja, jag tviflar icke på att den tiden funnits, en tid, då man ej fick läsa så mycket annat samtidigt, men jag undrar, huru länge man i våra dagars skolor läser något med nöje och framgång. Äfven mera begäfvade ynglingar förtrötta, och äro glada när skolan är slut och de få lägga bort böckerna. Dessa 9 eller 10 år, då de i kamratkretsen få dricka ur vetandets källa, borde för dem vara en glädjens tid, men är det icke, därför att de blifva öfveransträngda. Den känsla af glädje och tillfredsställelse samt den välsignelse, som alltid medfölja ett måttligt arbete, får vår studerande ungdom aldrig erfaras. Man frågar då: hvar ligger felet? Är det hos lärarne, att de fordra för mycket? Nej, naturligtvis icke, de äro tvungna att så drifva undervisningen, att gossarna kunna komma fram till studentexamen, eljest får ju läroverket ett dåligt rykte. Ligger felet hos censorerna, att de ha för stora anspråk? Nej, det kan man icke heller säga. Felet ligger, enligt min åsikt, i själfva undervisningsplanen, eller ej ens så mycket hos denna, ty där förekommer mera allmänt, huru undervisningen skall bedrivas, utan felet ligger hos de läroböcker, som användas, eller, rättare sagt, i själfva lärokurserna — dessa äro alldeles för stora. Om man t. ex. ser på matematiken, så hafva vi här en fullständig högskolekurs, som skall genomgås. Huru mången fader och moder ser ej med oro sina söners kinder blekna utaf pluggande och nattvak! Det är känt, att det finnes en sorts arsenikhaltiga piller, som af ynglingarna begagnas för att göra dem pigga till studentexamen. Och hvarför sker nu allt detta? Jo, därför att man skall hålla dem uppe på »bildningens nivå». Om vi då t. ex. se på England, som väl får anses stå högt på bildningens nivå, så finner man, att där är undervisningen ordnad på ett helt annat och vida mera praktiskt sätt. Härtill kommer, att vi såsom ett litet land hafva minst ett, om ej två främmande språk att inhämta, men vår ungdoms hjärnor äro därför icke mera mottagliga eller utvecklade efter den ökade bildningens kraf.

För 40 à 50 år sedan voro studierna både mera begränsade och mera bestämda. Samma läroböcker användes generation efter generation, och man visste hvad man skulle läsa och hvad man skulle söka hinna med. Allt gick sin jämna gång, förutom att, såsom i går nämndes, en del sämre lärare funnos, för hvilka man slapp läsa öfver. Nu äro alla lärare goda. Det ena ämnet efter det andra har tillkommit, särskildt på naturvetenskapernas område, och de gamla ämnena äro svåra att taga bort. Och undervisningsmetoderna äro ändrade. Allt är oklart. Hvar finnes den fasta punkt, efter hvilken man kan och bör rätta denna undervisningsplan? Efter min åsikt är det åldern, ty människo-

åldern är densamma. Men då blir den andra frågan: Vid hvilken ålder böra våra ynglingar vara färdiga att lämna hemmen och gå ut i lifvet att sköta sig på egen hand? Man har ansett denna ålder vara 18 år. Efter skolstadgan få de inträda i skolan vid 9 års ålder; ett år beräknas för hvarje klass, och således skulle normalåldern för studenterna blifva 18 år. Men enligt statistiken blir den verkliga normalåldern en helt annan. Studentexamen infaller vanligen nära ett och ett halft år senare, beroende af de skärpta fordringarna med ty åtföljande ansträngande studier. Man säger, att det äfven kan bero på att numera kommer till de allmänna läroverken ett stort antal från folkskolan och att dessa då vanligen äro rätt gamla. Men statistiken visar, att äfven af dem, som kommit från de enskilda läroverken, äro 48% äldre än 9 år, och på det sättet blifva de undan för undan allt äldre, och fjärdedelen af antalet bli kuggade.

*Angående
undervisningsplanen
för de allmänna läroverken.
(Forts.)*

Hvarpå beror nu detta? Jo, mina herrar, man fordrar alldeles för mycket. Det är omöjligt för gossarna att kunna lugnt och stilla lära sig allt detta. Det går åt mera tid än som beräknas, och ändå blifva de öfveransträngda.

Därför anser jag för min del, att det skulle vara en ofantlig fördel, därest fordringarna för studentexamen kunde så nedsättas, att normalåldern följdes. Finnes en normalålder, bör väl också normen i någon mån lända till efter rättelse. Kan den ej under nuvarande förhållanden följas, har man ej annat att göra än sätta ned fordringarna, och då tror jag, att lärjungarna skola kunna, när de en dag lämna läroverket, känna på sig, att de fortfarande hafva både kraft och lust att studera. De skulle blifva mera intresserade af sina studier, och detta intresse skulle i väsentlig mån bidraga att hålla dem högt på bildningens nivå. Från alla håll höres nu ropet: gif våra söner mindre vetande och mera vett — mindre lärdom och mera förstånd.

Herr Billing: Jag är viss på att herrarne nu äro ganska trötta, och jag skulle nästan vara färdig misstänka, att äfven utskottet varit trött, då utskottet beslöt denna skrifvelse till Kungl. Maj:t. Man hade väl så länge yrkat på afslag och åter afslag å enskilda motioner, att man till sist tänkte: nej, nu få vi väl lof att bifalla en enskild motion.

Jag kan icke inse, hvarför Riksdagen skulle besluta en sådan här skrifvelse.

Skrifvelsen innehåller två moment. Det ena uttalar en mycket allmän pedagogisk sats, och det andra innebär ett försök att gripa in i lässehemat för läroverken. Kan det vara skäl att Riksdagen aflåter en skrifvelse till Kungl. Maj:t och uttalar en önskan om åskådlighet i undervisningen. Detta står ju föreskrifvet i hvarenda pedagogisk lärobok, huru liten den än må vara, och detta har oupphörligen upprepats, hvadan den satsen ej ens har

Angående
undervis-
ningsplanen
för de all-
männa läro-
verken.
(Forts.)

intresset af att vara ny. Om man nu skall skrifva till Kungl. Maj:t i allmän pedagogik, hvar skall det då stanna? Då hade åtminstone den synpunkten, som af den siste talaren framhölls, om öfveransträngningen i undervisningen varit af mera praktisk nytta. Men kan det väl vara skäl att skrifva till Kungl. Maj:t och tala om, att Riksdagen liksom alla pedagoger anser att undervisningen bör vara åskädlig?

Vidare är föreslaget en skrifvelse, hvaruti man skulle begära att Kungl. Maj:t ville verkställa en utredning om beredande vid undervisningen i elementarläroverken af större utrymme åt fysik och kemi. Jag trodde annars, att man nu åtminstone, sedan man fått igenom denna nya läroverksorganisation, skulle saknat vidare lust att synnerligast i en så liten detalj ingripa i Kungl. Maj:ts rätt att bestämma läsordningen. Och om något ögonblick må anses därför olämpligt, är det väl det närvarande, då en kommitté suttit i flera år och gnott och arbetat på att få ihop ett lässchema med timmar till det ämnet och timmar till det ämnet, och där det varit en oupphörlig strid om huru lång tid hvarje ämne skulle få, enär hvarje ämnes lärare yrkat på så och så många timmar för sitt ämne, och där man stridt om hvilka ämnen skulle mista sina tider. Hafven I nu, mina herrar, klart för Eder, hvilka ämnen, som skulle mista timmar, ifall kemi och fysik nu skulle få ökad utrymme? Finnes det någon rimlighet uti att Riksdagen skrifer till Kungl. Maj:t och begär att för vissa ämnen anslås flera timmar på lässchemat? Mig förefaller det alldeles orimligt, så vidt icke Riksdagen är beredd att säga, att de flera timmar, hvilka skola anslås till fysik och kemi, skola tagas från tyska eller engelska eller kanske historia eller hvad det nu må vara. Men detta kan ju icke Riksdagen göra.

Detta förslag har naturligtvis framkommit från en lärare i naturvetenskaperna, hvilken önskar och anser att naturvetenskaperna borde få flera timmar, alldeles precis såsom lärarne i språk och matematik i afseende på deras ämnen.

Jag kan icke tro annat än att chefen för ecklesiastikdepartementet skulle blifva ganska missbelåten med att få en sådan här riksdagsskrifvelse, ty det ligger dock en stor pondus uti en riksdagsskrifvelse. Jag kan som sagdt icke föreställa mig annat än att han skulle blifva mycket missnöjd däröfver att, sedan man nu ändtligen, efter ett oerhördt arbete, försökt få ihop ett lässchema vid våra läroverk, emottaga en riksdagsskrifvelse, hvaruti begäres att åt vissa ämnen måtte beredas flera timmar än hittills anslagits.

Jag yrkar afslag å punkten.

Häri instämde herr *Anderson, Albert.*

Friherre Tamm: Jag har underlåtit att yttra mig under hela den tid kammaren debatterat frågan om läroverksreformen.

Också föreställer jag mig att kammaren därför håller mig räkning, ty diskussionen hade säkerligen icke blifvit så värdefull som den varit, om vi alla, som sakna erforderlig kunskap i ämnet, hade mera deltagit uti densamma.

Det går igenom hela detta betänkande en röd tråd, nämligen att man så mycket som möjligt måtte öka lärjungarnas kunskaper. Utskottet säger också här i sitt betänkande »mera syftande till en på åskådning och experiment stödd förståndsutbildning». Det är på denna förståndsutbildning, som utskottet velat att Riksdagen skall fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet vid tillämpningen af den organisation, som här blifvit ävägabrägt.

Efter min uppfattning ligger emellertid skolans uppgift icke blott uti att meddela kunskaper, den bör jämväl vara uppfostrande, och vid den delen af skolans uppgift fäster jag det allra största afseende. Jag har lärt mig det från min ungdom och jag är fullt öfvertygad om att ingen af de lärjungar, som en gång hörde en gammal aktad lärare säga: »Gossar, kommen ihåg att förståndet uppblåser, men kärleken förädlar», glömt dessa den gamle vördade lärarens ord; jag skall för min del alltid behålla dem i minnet.

Ungdomen är lätt hänförd, den är i följd häraf också lätt förförd. Jag tror därför det är nödvändigt att vid val af lärare se till, att de icke blott äga kunskaper och möjlighet att meddela dessa, utan att de äfven äro lämpliga såsom uppfostrare, och detta gäller efter min uppfattning icke blott om den högre utan jämväl om den högsta undervisningen, ej blott skolorna utan äfven universiteten.

Här förekom i går ett yttrande af en talare, då han mera i förbigående berörde en sak, som upprört en stor del af vårt land. Jag skall anhålla att få stryka under hans uttalanden i den vägen, ty mig har den saken upprört i allra högsta grad. Det har förekommit ett bevis på en motsatt uppfattning mot den jag ansett mig böra fastslå såsom den enda rätta, där en universitetslärare blifvit i enlighet med gällande stadgar till sin befattning utnämnd uteslutande på grund af sina kunskaper och sin undervisningsskicklighet, men utan någon som helst hänsyn till mannens karaktär i öfrigt, ehuru ganska starka varningar föregingo den utnämningen. Det kan ju vara en förmån att universitetslärare genomfara landet och dela med sig af sina kunskaper, men resultatet af den utnämning, å hvilken jag här syftar, har låtit oss bevittna, huruledes en universitetslärare ansett lämpligt att inför en okritisk publik hålla föredrag, vid föregående tillfällen af osedlig, nu senast af revolutionär beskaffenhet. Detta är ett förhållande, som torde vara att observera, men som sannserligen icke manar till efterföljd.

Jag har tillåtit mig att understryka det yttrande, som af herr Wieselgren vid gårdagens debatt framfördes, ty jag anser

*Angående undervisningsplanen för de allmänna läroverken.
(Forts.)*

Angående
undervis-
ningsplanen
för de all-
männa läro-
verken.
(Forts.)

att det för våra läroverk, högre som lägre, har den allra största betydelse.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande moment annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle afslå utskottets hemställan.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Mom. b).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 30 nästlidne april och den 3 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 5 a, i anledning af dels Kungl. Maj:ts under fjärde hufvudtiteln af statsverkspropositionen framställda förslag om anvisande af beviljad anslag till uppförande af nya byggnader för armén, dels ock i denna fråga väckt motion,

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ett af hofmarskalken friherre R. von Kræmer den 17 maj 1901 till förmån för svenska staten upprättadt testamente,

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af beskickningshus i Madrid, och

n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag till utgifvande af ett vetenskapligt arbete angående docenten O. Nordenskjöld's expedition till Södra Ishafvet,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 30 sistlidne april och den 3 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag för aflönande af fjärdingsman, och

n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående uttagningen till tjänstgöring af icke vapenföra värnpliktige,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 30 nästlidne april och den 3 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 49, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 8 kap. 25 § strafflagen,

n:o 50, i anledning af väckt motion angående förslag till lag om den administrativa domsrätten, och

n:o 51, i anledning af väckt motion om ändring af 16, 23, 59, 65 och 67 §§ i förordningen om kommunalstyrelse på landet,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

På framställning af herr talmannen uppsköts behandlingen af det återstående ärendet på föredragningslistan till ett annat sammanträde.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag äfvensom ett protokollsutdrag för den 3 och 4 innevarande maj.

På förslag af herr talmannen beslöt kammaren, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10,11 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*
